

GO Noord! Evaluatie

December 2019

Lex van Delden

Leyden Academy on Vitality and Ageing

PUBLIEKE VERSNELLERS.
Stimuleren maatschappelijke impact

Leyden Academy
ON VITALITY AND AGEING

INLEIDING

Inleiding – Fase 1

Leiden-Noord is al jaren een gebied waar veel beleidsmakers en professionals zich intensief mee bezig houden. Met wisselend resultaat. Enerzijds is het een wijk in transitie, mede door actief vastgoedbeleid. Er bestaat een grote doorstroom van gezinnen, die de wijk als springplank gebruiken. Anderzijds is het een wijk met een laag inkomensniveau, 12% van de volwassen bewoners heeft risicovolle of problematische schulden (t.o.v. 7% in Leiden), een derde van de inwoners heeft een migratieachtergrond, 21% heeft drie of meer sociale regelingen (t.o.v. 15% in Leiden), en er zijn fors meer eenoudergezinnen dan het landelijk gemiddelde (*Gezondheidspeiling Volwassenen en Ouderen*; GGD Hollands Midden, 2016; *Sociografisch Buurtprofiel Leiden Noord*; Libertas Leiden, 2015). Maar herkennen de wijkbewoners zich in deze cijfers en in het negatieve gezondheidsbeeld dat over de wijk bestaat? Daarvoor zijn we in Fase 1 in gesprek gegaan met de wijkbewoners. Op verschillende manieren zijn zij ondervraagd over hun eigen gezondheid, die van hun kinderen en die van de wijk. Via de cijfers van de GGD, vragenlijsten en meer dan veertig individuele en groeps gesprekken met de wijkbewoners zijn de behoeftes, wensen en verlangens in kaart gebracht, waaruit de Startfoto volgde (*Startfoto Leiden-Noord Gezonde Toekomst Dichterbij*; consortium Libertas Leiden, Leyden Academy, GGD Hollands Midden en Publieke Versnellers, 2016). De startfoto van Leiden-Noord is dus ontwikkeld dankzij de bewoners van Leiden-Noord en is het fundament waarop het plan van aanpak voor Fase 2 werd gemaakt.

Inleiding – Potentie in de wijk

Activiteiten in de wijk (ter bevordering van gezondheid en welzijn) werden vooral door verschillende professionele organisaties in de wijk aangeboden en waren niet of slecht bekend bij wijkbewoners. De verschillende gesprekken in Fase 1 gaven al aanwijzingen voor de potentie in de wijk om zelf initiatieven te ondernemen, maar op het Festivitaal (een festival in het teken van gezondheid en vitaliteit) kregen we pas echt inzicht in de wensen en mogelijkheden waar gedurende de dag tweehonderd wijkbewoners meer dan honderd ideeën hebben ingebracht om Leiden-Noord de gezondste wijk van Leiden te maken. Het 'jongste' idee kwam van een meisje van 5, het 'oudste' van een 86-jarige opa. Sommige wijkbewoners die langer in de wijk wonen waren cynisch tegenover de hoeveelheid aan nieuwe ideeën: "Dit is allemaal al geprobeerd." Of: "En waarom gebeurt dit niet, doe het gewoon?" Het was dan ook niet verrassend dat een aantal ideeën gingen over het ondersteunen, stimuleren en coördineren van ideeën en initiatieven. Tegelijkertijd bleek dat wijkbewoners nog een drempel voelden om echt over te gaan tot het uitvoeren van de ideeën. Die drempel kan bestaan uit het niet machtig zijn van de Nederlandse taal, het niet alleen aandurven of niet weten waar te moeten beginnen. In Fase 2 wilden we daarom vooral inzetten op het benutten van onbenut potentieel in de wijk.

Inleiding – Doelen

Zoals bleek uit de Startfoto waren er veel kinderen met overgewicht en obesitas in Leiden-Noord (respectievelijk 16% en 3,9%) ten opzichte van Leiden (respectievelijk 9% en 1%). Dat overgewicht wilden we in gezamenlijkheid terugdringen (eerste doel). Veel kinderen met overgewicht zijn

kwetsbaar en bevinden zich in een kwetsbare context; zowel thuis als in de wijk is bijvoorbeeld armoede een belangrijk onderwerp (voordat mensen over gezondheid kunnen nadenken moet de basis op orde zijn). Elke kind groeit op in een context die bepalend is voor zijn/haar gedrag. Als een kind van zijn/haar ouders, vrienden, buren en familie niet ziet of leert hoe een gezond leven eruit ziet, dan is de kans klein dat hij/zij weet hoe je gezond kunt leven en overgewicht kunt voorkomen of tegengaan. Daarom is het tweede doel zo belangrijk: het benutten van het onbenut potentieel in de wijk. Met het onbenut potentieel bedoelen we de kracht, de initiatieven en de positieve rolmodellen die er in de wijk zijn, maar vaak nog niet zichtbaar (genoeg) zijn en/of niet van de grond komen. Wanneer er meer initiatieven worden genomen, krijgen meer kinderen te zien hoe gezond leven eruit kan zien en veranderen de context en de norm; de gezonde keuze wordt dan meer de norm dan de ongezonde hap, sigaret, alcohol, etc.. Voor Fase 2 beoogden we daarom wijkbewoners te begeleiden in het realiseren van hun eigen gezondheidsinitiatieven.

Inleiding – GO Noord!; perceptie en potentie in de wijk

Na de Startfoto is voor Fase 2 besloten het project de naam GO Noord! te geven, waarbij GO een afkorting kon zijn voor uiteenlopende woordcombinaties binnen het thema. GO kon staan voor Gezonde Omgeving, Gezonde Onderneming, Gezond Ontbijt, etc.. Kort na de start in 2016 hebben studenten van de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) in opdracht van GO Noord! onderzoek gedaan bij wijkbewoners naar de perceptie van GO Noord!. Dit resulteerde in het rapport *The effectiveness of the GO Noord! programme through the perspective of past and potential participants* (2016). Uit dit onderzoek bleek dat GO Noord! aan bekendheid moest winnen en dat wijkbewoners nog sceptisch stonden tegenover de effectiviteit van GO Noord! met betrekking tot gezondheidsbevordering door de eerste initiatieven, die dat jaar onder de vlag van GO Noord! van de grond waren gekomen. Dit sluit aan bij de eerder vernomen scepsis tijdens de individuele en groepsgesprekken: “Alweer een organisatie die zich in onze wijk komt bemoeien.” Daartegenover stond dat potentiële deelnemers en initiatiefnemers uit de wijk positieve verwachtingen hadden over nieuwe initiatieven in het kader van GO Noord!. Zij gaven aan open te staan om te leren over gezondheid en gezonde leefstijl, en spraken de verwachting uit dat ze door nieuwe initiatieven van GO Noord! ook daadwerkelijk een gezondere leefstijl zouden aannemen. Dat was reden genoeg om te proberen via initiatieven van de wijkbewoners een context te creëren, die voor kinderen (met overgewicht) een gezonde leefstijl stimuleert.

METHODE

Methode – Begrippen en afkortingen

In de tekst hierop volgend worden de volgende begrippen en afkortingen gebruikt:

BMI	Body Mass Index (overgewicht bij BMI > 25)
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
Festivitaal	Evenement aan het eind van de Startfoto met meer dan 200 wijkbewoners

Gezond Ontbijt	Ontbijt voor wijkbewoners met diverse activiteiten op een centrale plek in de wijk (Het Gebouw in Leiden)
GGD Hara	Centrum voor interculturele en seksspecifieke gezondheidsbevordering
GGD-HM	Gemeentelijke Gezondheidsdienst Hollands Midden
Idee	Een voorstel voor een project of activiteit voor gezondheidsbevordering
Initiatieven	Een idee dat daadwerkelijk wordt uitgevoerd
JOGG	Jongeren Op Gezond Gewicht
Klankbordgroep	Vertegenwoordigers van de consortiumpartners, de projectleider en projectmedewerker
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
Spin-off	Een initiatief dat niet onder de vlag van GO Noord! wordt gerealiseerd, maar wel vanuit een GO Noord! initiatief is voortgekomen
Sportonderwijs	Sociaal-maatschappelijke sportorganisatie in Leiden
Startfoto	Fase 1 van het programma Gezonde Toekomst Dichterbij

Methode – Interventie

Het GO Noord! project kenmerkte zich door een flexibele structuur; er was geen enkelvoudige interventie voor de primaire doelgroep: kinderen met overgewicht. De interventie was onorthodox van opzet om twee redenen. Ten eerste was GO Noord! gericht op de hele wijk in plaats van de doelgroep. Het belangrijkste uitgangspunt daarbij was, dat rondom de kinderen een context gecreëerd kon worden, waarin zij direct en indirect konden zien, ervaren en leren hoe je gezonder kunt leven (*it takes a village to raise a child*). Het tweede, ongewone element was, dat deze context niet gecreëerd werd door de consortiumpartners, maar door de wijkbewoners zelf. Zij mochten hun eigen ideeën voor gezondheidsbevordering naar voren brengen en ontvingen begeleiding in (het opzetten van een infrastructuur voor) het realiseren van initiatieven in de wijk. Door deze positieve stimulatie bij het realiseren van initiatieven konden de kinderen rolmodellen zien in hun eigen ouders, burens en andere wijkgenoten. Reeds bij het Festivitaal (tegen het eind van de Startfoto) werd de wijkbewoners gevraagd naar ideeën voor initiatieven om de gezondheid in de wijk te bevorderen. Gedurende de gehele looptijd van GO Noord! konden wijkbewoners doorlopend nieuwe ideeën aandragen. Om het contact met de wijkbewoners te onderhouden, werd vanuit GO Noord! periodiek een Gezond Ontbijt georganiseerd.

De primaire begeleiding bij het realiseren van hun eigen initiatieven door de wijkbewoners werd geboden door de projectleider en projectmedewerkers (samen het projectteam). De projectleider is een persoon die zelf in de wijk woont, de wijk dus goed kent en door veel mensen gekend wordt. Het projectteam had (en heeft) ervaring in het realiseren van initiatieven, had (en heeft) in de wijk en stadsbreed een groot netwerk en wist (en weet) welke (sociale) partners waarvoor ingeschakeld kunnen worden. Het projectteam werd gesteund door deze (sociale) partners en een flink aantal vrijwilligers bij de individuele initiatieven. Het projectteam stemde af met de ideeënaandragers of een idee realiseerbaar was als initiatief. Bij een positief besluit werd de begeleiding afgestemd op het niveau dat nodig was voor het slagen van een initiatief. Speciale aandacht werd gegeven aan het bereiken en begeleiden van groepen wijkbewoners die doorgaans slecht bereikbaar zijn en weinig deelnemen aan gezondheidsinitiatieven.

Methode - Onderzoek

Hoewel op voorhand wel was vastgesteld met welke middelen GO Noord! geëvalueerd zou worden (effect- en procesevaluatie), bleken de middelen niet altijd toepasselijk en niet toepasbaar. Hierin moest dus ook een flexibele houding worden aangenomen. Om die reden is verderop in de tekst te lezen dat er diverse onderzoeksmethoden en -analyses zijn gebruikt om inzicht te krijgen in de effecten van GO Noord! en in de processen die speelden binnen de onorthodoxe aanpak.

Methode – Zicht op de wijk

Om een beeld te krijgen van Leiden-Noord en de veranderingen die mogelijk in relatie tot GO Noord! in de wijk hebben plaatsgevonden, is gebruik gemaakt van een aantal onderzoeksmethoden. Ten eerste voert de GGD-HM periodiek gezondheidspeilingen uit. Op basis van deze peilingen en van enkele andere gegevensbronnen (zoals van het CBS, RIVM en het SCP) worden door de GGD-HM Gebiedsprofielen gemaakt; ook van Leiden-Noord. Het meest recente Gebiedsprofiel is van januari 2016, waarin de Gezondheidspeiling Jongeren van 2013 en de Gezondheidspeiling Volwassenen en Ouderen van 2012 zijn verwerkt. In 2016 heeft de GGD-HM ook nog een nieuwe Gezondheidspeiling Volwassenen en Ouderen uitgevoerd. Enkele relevante gegevens van beide gezondheidspeilingen (jongeren 2013; volwassenen en ouderen 2016) met betrekking tot demografische gegevens, (ervaren) gezondheid en leefstijl zijn weergegeven onder *Resultaten – Zicht op de wijk*. Deze gegevens worden gerelateerd aan gegevens die via andere methoden in het GO Noord! project zijn verzameld.

Op een lager schaalniveau zijn in het GO Noord! project gezondheidsgegevens verzameld met een korte vragenlijst (zie Appendix A). Deze vragenlijst werd bij de *Startfoto* in 2016 en in de daaropvolgende jaren (2017, 2018 en 2019) uitgereikt aan mensen uit de wijk, die aanwezig waren tijdens evenementen / activiteiten in het kader van GO Noord! (bijvoorbeeld tijdens een *Gezond Ontbijt*). In de vragenlijst komen de zes dimensies van *Positieve Gezondheid (Towards a conceptual framework relating to 'Health as the ability to adapt and to self manage', Operationalisering gezondheidsconcept; M. Huber, M. van Vliet, M. Giezenberg, A. Knottnerus, 2013)* aan de orde: *Lichaamsfuncties, Mentaal Welbevinden, Zingeving, Kwaliteit van Leven, Sociaal Maatschappelijk Participeren* en *Dagelijks Functioneren*. Daarnaast bestaat de vragenlijst uit een aantal vragen die betrekking hebben op demografische gegevens, tabak- en alcoholgebruik, lengte en gewicht (en BMI), eet- en beweegpatronen, en de activiteiten van GO Noord!. Uiteraard werden respondenten altijd eerst geïnformeerd over GO Noord! en het onderzoek en werden zij gevraagd om toestemming voor het gebruik van de antwoorden op de vragen.

Op weer een lager schaalniveau hebben we een twintigtal gezinnen uit Leiden-Noord benaderd voor uitgebreider onderzoek. De gezinsleden kregen ook een vragenlijst voorgelegd (zie Appendix B). De vragen in deze vragenlijst zijn dezelfde als in de hierboven beschreven vragenlijst, uitgebreid met extra vragen voor verdieping op de zes dimensies van *Positieve Gezondheid*. Daarnaast werden de volgende grootheden gemeten: lengte en gewicht (hieruit volgde de BMI), percentages spier- en vetmassa (bio-impedantiemeter), bloeddruk (bloeddrukmeter), hartfrequentie, zuurstofsaturatie

(saturatiemeter), en handknijpkracht (handdynamometer). Voorts werden bij de gezinnen tijdens de eerste meting (2017) interviews afgenomen om een beter zicht te krijgen op de relatie tussen sociale betrokkenheid en gezondheid; daarbij lag de focus op sociaal-culturele factoren van de wijk en psychologische en gedragsmechanismen die een rol spelen bij de relatie tussen sociale betrokkenheid en gezondheid. De gezinnen kregen bij de eerste metingen een vergoeding in de vorm van een cadeaubon voor een supermarkt. Helaas bleek bij de tweede meting (2018) de bereidwilligheid van de gezinnen erg laag en hebben we niet alle gezinnen (en gezinsleden) de vragenlijst kunnen voorleggen en meten. Een derde meting (gepland voor 2019) hebben vanwege de zeer geringe mate van bereidwilligheid niet gedaan.

Methode – Zicht op het proces

In het GO Noord! project lag op voorhand geen enkelvoudige gezondheidsinterventie (gericht op overgewicht, roken of alcoholgebruik) vast. Het project richtte zich op gezondheidsbevordering in de wijk door de eigen ideeën en initiatieven van de wijkbewoners en daarmee op het benutten van onbenut potentieel in de wijk voor een betere sociale structuur. In dit project hadden de projectleider en projectmedewerkers daarom te maken met het stimuleren, faciliteren en begeleiden van een veelvoud aan uiteenlopende initiatieven die door de bewoners van de wijk zelf werden uitgevoerd. Vanwege het onzekere karakter van de GO Noord! 'interventie' werd besloten ook de aanpak over het geheel en over enkele individuele initiatieven te evalueren met procesevaluaties.

De procesevaluatie bestaat uit een zestal open vragen en 39 meerkeuzevragen in een vragenlijst, die afhankelijk waren van de rol die de respondent had in GO Noord! (zie Appendix C voor een voorbeeld). In de procesevaluatie komen vragen aan de orde die ingaan op de eigen inbreng van de initiatiefnemers, aansluiting bij de eindgebruikers en de haalbaarheid en duurzaamheid van de initiatieven en het project. Ook wordt gevraagd naar de belemmeringen, verbeterpunten en goede punten van GO Noord!. De procesevaluatievragenlijst werd voorgelegd aan de klankbordgroep en betrokkenen bij initiatieven (initiatiefnemers en meewerkende vrijwilligers).

Gedurende het verloop van GO Noord! bleek dat de vragenlijsten voor de procesevaluatie een geringe respons opleverden. De procesevaluatie is daarom slechts een ronde verlopen via de vragenlijsten. Als alternatief zijn in 2019 vijf focusgroepen georganiseerd: een met de klankbordgroep, een met initiatiefnemers en vrijwilligers, een met deelnemers aan het populairste GO Noord! initiatief met volwassenen (vrouwen), en twee met kinderen die deelnamen aan 'gezond koken'-initiatieven. De focusgroepen werden geleid door een moderator; er was tevens een notulist aanwezig. Tijdens de focusgroepen kwamen de volgende punten aan de orde: positieve punten; verbeterpunten en belemmeringen; deelname; en communicatie, relaties en begeleiding (zie Appendix D voor een voorbeeld topiclijst).

RESULTATEN

Resultaten – Algemeen

Reeds bij de Startfoto werden meer dan honderd ideeën aangedragen voor initiatieven tot gezondheidsbevordering. Een aantal hiervan is daadwerkelijk als initiatief gerealiseerd door de wijkbewoners met begeleiding van het GO Noord! projectteam. In de looptijd van het project zijn de volgende initiatieven gerealiseerd:

- **Buikdances voor vrouwen**
Wekelijkse buikdansworkshop; totaal 10 keer; 1 jaar; bereik van ongeveer 20 vrouwen per keer; initiatief van wijkbewoner
- **Fleurbakken**
Tuinieren voor jong en oud met bloembakken in de straat; bereik van ongeveer 30 deelnemers; initiatief van wijkbewoner
- **Gezonde Catering**
Gezonde catering opdrachten uitgevoerd door de vrouwen van de Leefstijlacademie; in totaal zijn er tot nu toe ongeveer 10 opdrachten uitgevoerd voor ongeveer 300 personen; initiatief van de wijkbewoners die deelnemen aan de Leefstijlacademie; opdrachten van de gezonde catering zijn van bijvoorbeeld JES Rijnland, Centrum voor Jeugd en Gezin en i-Doe
- **Gezond Ontbijt**
Ontbijt voor wijkbewoners met diverse activiteiten; totaal 15 keer; 5 per jaar; bereik van ongeveer 120 deelnemers per keer; initiatief van GO Noord! Projectteam in samenwerking met Stichting Sportonderwijs en GGD-HM
- **Gezonde Picknick**
Zomereditie van het Gezond Ontbijt. Gezond buiten lunchen in de Tuin van Noord; juni 2019; bereik van ongeveer 300 deelnemers, waaronder kinderen; initiatief van GO Noord!
Projectteam in samenwerking met NLtraining en Theehuis Noord
- **GO4IT! (social lab)**
Gezondheid en jongerenlab waarin gezonde ideeën getest werden; van november 2016 tot juni 2017; bereik van 15 jongeren; initiatief van Publieke Versnellers in samenwerking met JOGG Leiden
- **GO Noord! Naar Buiten**
Buitenspelactiviteiten in de Tuin van Noord; elke woensdagmiddag; bereik van ongeveer 10 tot 15 kinderen per week; initiatief/wens van wijkbewoners; uitgevoerd door MBO Rijnland in samenwerking met Theehuis Noord
- **Handwerkatelier**
Zelf kleding maken; vanaf februari 2017 tot halverwege 2018 doorlopend. bereik van 10 vrouwen; initiatief van wijkbewoners
- **Kickfit**
Kickboksen voor vrouwen; serie van 10 lessen; bereik van 15 vrouwen; initiatief van wijkbewoner
- **KinderResto**
Kinderen leren gezond koken en eten met familie; twee series van 10 workshops op 2 locaties; een bereik van totaal 26 kinderen en 35 volwassenen; initiatief van JOGG Leiden & GO Noord! in samenwerking met KinderResto van Harte, Het Gebouw, voetbalclub Roodenburg en JES Rijnland

- **Leefstijlacademie**
Groep wijkbewoners die wekelijks onder leiding van een diëtiste bij elkaar komen om te praten en leren over gezonde leefstijl; zij verzorgen voor GO Noord! Het Gezond Ontbijt en voeren gezonde catering opdrachten uit
- **Lekker Gezond project**
Enmalige kookworkshop uitgevoerd door studenten van de Universiteit Leiden Honours College met ongeveer 5 jongeren uit Leiden-Noord in samenwerking met Universiteit Leiden, JOGG en Kellerfilm; hiervan is ook een educatieve video gemaakt door wijkbewoner (initiatiefnemer Fleurbakken)
- **Multi culti café**
Café voor nieuwkomers in Leiden-Noord om kennis te maken met elkaar en met verschillende organisaties en instanties in de wijk; 1 keer uitgevoerd; initiatief van wijkbewoner in samenwerking met verschillende welzijnsorganisaties in Leiden-Noord
- **Nadia's Cantina**
Jongeren leren gezond koken en eten met wijkbewoners; totaal 4 keer; 2 per jaar; een bereik van ongeveer 10 jongeren per keer en 15 volwassenen (bezoekers); initiatief van wijkbewoners, in samenwerking met het Marecollege
- **Nationale Buitenspeeldag**
Buitenspelen en clinics; 1 keer; bereik van ongeveer 10 kinderen/jongeren (storm en regen die dag); initiatief van wijkbewoner in samenwerking met GO Noord! Projectteam en Het Groenoord
- **Stoppen met Roken**
Groepstrainingen om te stoppen met roken; 4 keer in Huis van de Buurt in De Kooi; een bereik van 32 rokers; initiatief van GGD-HM
- **Verwonder Wandeling**
Twee educatieve wandelroutes; voortgekomen uit Festivitaal tijdens Startfoto; aantal wandelaars die routes hebben gelopen onbekend; initiatief van tuinvereniging Ons Buiten
- **Vind je weg**
Navigatie project voor nieuwkomers in Leiden-Noord om kennis te maken met het Nederlandse bewegwijzering systeem en leren omgaan met Google Maps; het programma is een aantal keer uitgetest binnen het taal/inburgeringsprogramma van NLtraining; initiatief van wijkbewoner in samenwerking met NLtraining
- **Wandelgroep voor vrouwen**
Wekelijks wandelen in de wijk met vrouwen uit de wijk; bereik van ongeveer 10 vrouwen per keer; initiatief van wijkbewoner in samenwerking met diëtiste
- **Zwem-uur voor en door vrouwen**
Zwemles of vrij zwemmen voor vrouwen; totaal 12 keer; 2 periodes per jaar; bereik van ongeveer 80 vrouwen per keer; 6 vrouwen volgen fysiotherapie; 5 vrijwilligers ondersteunen dit initiatief; initiatief van wijkbewoner in samenwerking met Zwembad De Zijl en fysiopraktijk De Singel

Naar aanleiding van enkele van deze initiatieven zijn zichtbare en niet zichtbare spin-offs in de wijk ontstaan. Zo vinden er bijvoorbeeld meerdere Gezond Ontbijten in de wijk plaats en is er vanuit het Gezond Ontbijt van GO Noord! een groep vrouwen een cateringbedrijf gestart met gezonde voeding (zij hebben zelfs hun HACCP certificaat gehaald). Daarnaast zijn er talrijke kleine activiteiten gestart, die minder goed in kaart te brengen zijn: samen spelende kinderen, samen sportende volwassenen,

samen kokende kinderen en volwassenen. Deze activiteiten zijn ontstaan vanuit de sociale interacties die gefaciliteerd werden door de GO Noord! initiatieven. Deze spin-offs geven niet alleen weer dat deze wijkbewoners bewegen en gezond eten, maar vooral dat wijkbewoners ook zelf de regie in handen nemen, verantwoordelijkheid nemen en de weg weten te vinden naar relevante personen en organisaties om hun initiatieven gerealiseerd te krijgen.

Meer vrouwen dan mannen waren initiatiefnemers. Veel initiatieven richtten zich dan ook op vrouwen. Bovendien waren het vaak wijkbewoners met een migratieachtergrond die deelnamen aan de initiatieven. De initiatieven richtten zich vaak op een specifieke doelgroep, bijvoorbeeld kinderen, jongeren of vrouwen, maar nooit specifiek of uitsluitend op wijkbewoners met een migratieachtergrond. Toch heeft GO Noord! vooral deze groep aan zich weten te binden en kwamen de meeste initiatieven en spin-offs van wijkbewoners met een migratieachtergrond. Over het algemeen wordt gesteld dat juist deze groep moeilijk bereikbaar is met interventies en weinig deelneemt aan gezondheidsinitiatieven. Dat zijn overwegend interventies die door professionals en vanuit het perspectief van professionals ontwikkeld zijn. Bij de initiatieven van GO Noord!, die bijna allemaal door de bewoners zelf worden gestart en georganiseerd, wordt deze groep dus wel bereikt. Overigens wisten GGD-HM en Sportonderwijs reeds sinds 2010 (en eerder vanaf 1998 via GGD Hara) honderden vrouwen en gezinnen met migratie achtergrond te bereiken met diverse activiteiten met betrekking tot een gezonde leefstijl en persoonlijke ontwikkeling. Via Sportonderwijs is een groot deel van deze groep bij GO Noord! betrokken geraakt.

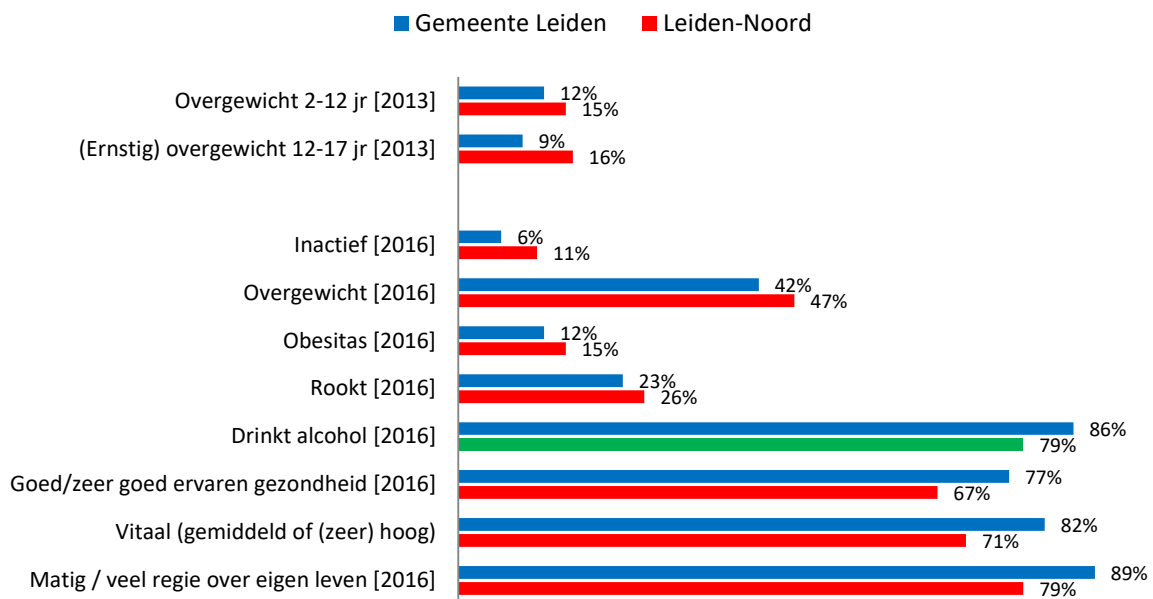
Resultaten – Onderzoek

Zoals eerder vermeld moest voor het onderzoek binnen GO Noord! een flexibele houding worden aangenomen. Er zijn diverse onderzoeksmethoden en -analyses gebruikt om inzicht te krijgen in de effecten van GO Noord! en in de processen die speelden binnen de onorthodoxe aanpak. De bereidwilligheid tot deelname aan de onderdelen van het onderzoek van GO Noord! bleek bij tijd en wijle zeer gering. Daarbij waren “geen zin” en “geen tijd” veel gehoorde reacties, maar ook was de Nederlandse taal regelmatig een struikelblok. Een ander veelgehoord argument was dat er in het verleden in de wijk al veel onderzoek was verricht en de bewoners uit die onderzoeken geen verbeteringen voor de wijk hadden gezien. Ten slotte, in sommige gevallen verlangden (potentiële) deelnemers een (te hoge) vergoeding voor hun deelname, die niet gehonoreerd kon worden, en stemden daarom niet in met deelname aan (verder) onderzoek.

Resultaten – Zicht op de wijk

Leiden-Noord heeft een inwonersaantal van ongeveer 22.000, waarvan iets meer dan een derde een migratieachtergrond heeft. Uit de Gezondheidspeilingen van de GGD-HM (jongeren 2013. NB. momenteel loopt de nieuwe peiling onder jongeren; de resultaten zijn beschikbaar medio 2020) blijkt dat kinderen (2-12 jaar) en jongeren (12-17 jaar) in Leiden-Noord ongunstiger scoorden op (ernstig) overgewicht dan de gemiddelden van Leiden en Nederland. Dit staat weergegeven in Figuur 1. Daarnaast zijn gegevens met betrekking tot de sociale context van kinderen, de volwassenen en ouderen in hun wijk, weergegeven in Figuur 1 (n=270). Al deze percentages waren significant ongunstiger dan de gemiddelden van Leiden en Nederland, behalve voor het drinken van alcohol.

Daarvoor geldt dat het percentage in Leiden-Noord juist gunstiger is dan de gemiddelden van Leiden en Nederland.

Figuur 1. Enkele relevante gegevens ter vergelijking van Leiden-Noord en de gemeente Leiden.

Zoals reeds aangegeven, wist GO Noord!, o.a. met hulp van Sportonderwijs, een over het algemeen gezien moeilijk bereikbare groep te bereiken: vooral vrouwen en kinderen met een migratieachtergrond. Hetzelfde geldt voor het bereik van de korte vragenlijsten. Daarnaast troffen we met de korte vragenlijsten wijkbewoners met een min of meer gelijke verdeling van opleidingsniveau als in de gehele wijk: 31% laag onderwijs; 35% middelbaar onderwijs en 34% hoog onderwijs (volgens de indeling van het CBS).

De vragen over de zes dimensies van *Positieve Gezondheid* in de korte vragenlijst zijn veelvuldig ingevuld (i.e., er zijn nauwelijks ontbrekende gegevens). De overige vragen van de korte vragenlijst, die betrekking hebben op demografische gegevens, tabak- en alcoholgebruik, lengte en gewicht (en BMI), eet- en beweegpatronen, en de activiteiten van GO Noord! zijn veel minder vaak ingevuld; voor sommige vragen geldt dat twee-derde van deelnemers de vraag niet heeft beantwoord. Desondanks zijn de beschikbare gegevens informatief. Overigens zijn de vragenlijsten elk jaar deels door dezelfde mensen ingevuld.

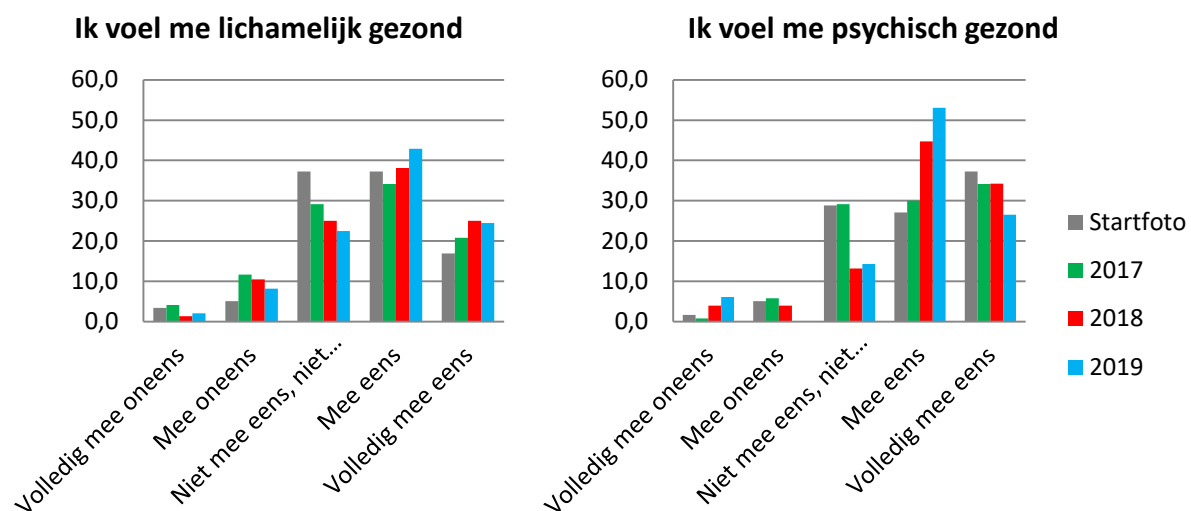
In Tabel 1, is te zien dat, net als bij het opzetten en organiseren van initiatieven, ook binnen het onderzoek van GO Noord! meer vrouwen dan mannen hebben deelgenomen; elk jaar hebben ongeveer vier keer zoveel vrouwen als mannen de vragenlijst ingevuld. De leeftijden waren ook telkens ongeveer gelijk. Bij de laatste twee meetmomenten (2018 en 2019) bleken relatief veel minder vrouwen dan mannen te roken en te drinken. Het aantal eenheden gerookt en aantal eenheden gedronken varieerden deze laatste twee jaren sterk met enkele hoge uitschieters, maar de mediaan was voor beide telkens lager dan de landelijk gemiddelden (74,9 sigaretten en 7,7 glazen per week; CBS en RIVM 2016). Echter, de medianen van de BMI-waarden waren elk jaar telkens hoog

en bijna allemaal boven de grens van overgewicht. Vooral bij de vrouwen komt overgewicht veelvuldig voor.

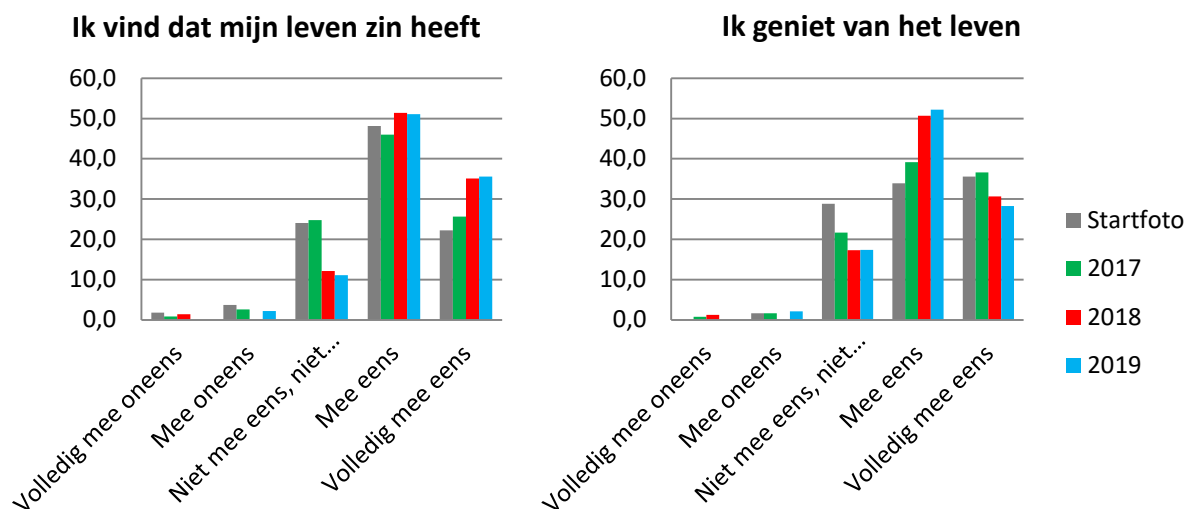
Tabel 1. Karakteristieken

	Startfoto	2017	2018	2019
Totaal aantal deelnemers, n	59	121	77	50
Verhouding vrouw / man	79% / 21%	81% / 19%	81% / 19%	77% / 23%
Leeftijd, mediaan (range)	41 (21-81)	41 (12 - 82)	43 (18-85)	40 (25-75)
Rookt, vrouw / man	-	15% / 13%	11% / 46%	9% / 30%
Aantal sigaretten per week, mediaan (range)	-	30 (2 - 70)	30 (2 - 250)	40 (4 - 250)
Drinkt alcohol, vrouw / man	-	12% / 13%	24% / 81%	23% / 70%
Aantal glazen per week, mediaan (range)	-	3 (2 - 5)	6 (1 - 60)	4,5 (1 - 60)
BMI, mediaan (range)	-			
vrouw	-	28,0 (18,8 - 38,1)	26,7 (18,5 - 38,7)	25,8 (18,5 - 42,2)
man	-	25,6 (17,7 - 32,5)	24,6 (23,4 - 35,3)	26,0 (19,4 - 32,9)

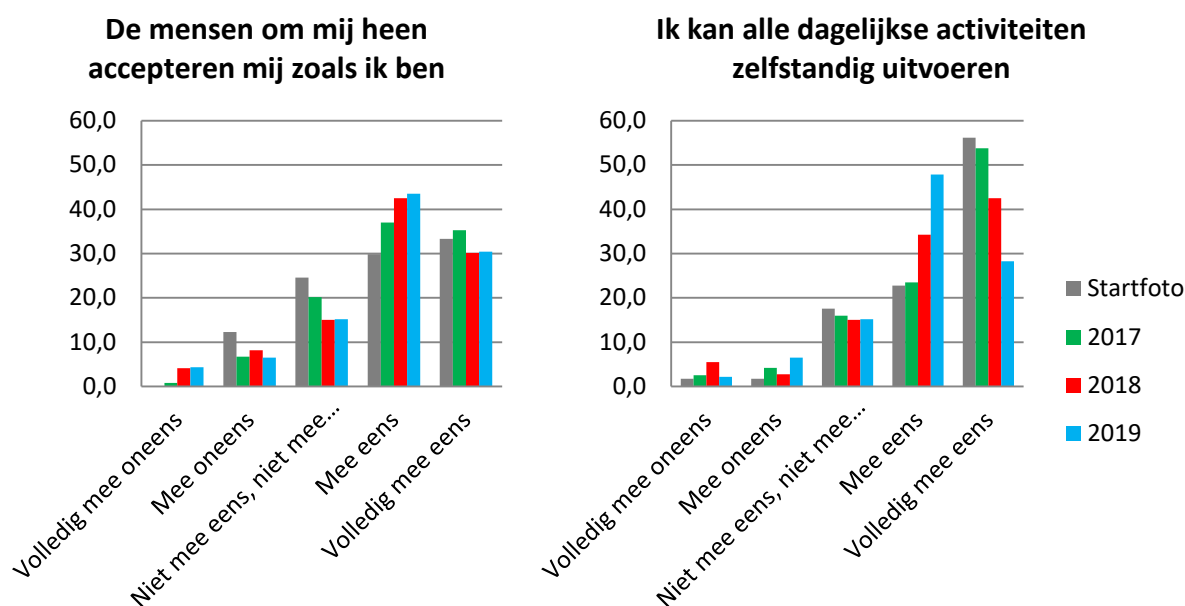
De frequentieverdelingen van de antwoorden op de vragen met betrekking tot de zes dimensies van *Positieve Gezondheid* zijn hieronder weergegeven in de Figuren 2 tot en met 7. Duidelijk is te zien dat elk jaar het zwaartepunt op alle dimensies aan de positieve zijde ligt; de wijkbewoners zijn het meer met de stellingen eens of volledig mee eens dan oneens of volledig mee oneens. Deze overwegend positieve responsen sluiten aan bij de responsen op (a) de ervaren gezondheid, (b) vitaliteit en (c) regie over het eigen leven, zoals die vermeld werden in de Gezondheidspeiling Volwassenen en Ouderen 2016 van de GGD-HM. Op de dimensie *Zingeving* is een significant verschil in respons te zien over de jaren (Kruskal-Wallis H: $\chi^2 = 9,2$; $p = 0,03$; $df = 3$): meer wijkbewoners waren het (volledig) eens met de stelling dat hun leven zin heeft in de laatste twee jaren dan in de eerste twee jaren. Op de overige dimensies zijn er geen significante verschillen in respons over de jaren gevonden (p 's > 0,05).

Figuren 2 en 3. Verdeling responspercentages per jaar voor de dimensies *Lichaamsfuncties* en *Mentale Welbevinden*.

Figuren 4 en 5. Verdeling responspercentages per jaar voor de dimensies *Zingeving* en *Kwaliteit van Leven*.

Figuren 6 en 7. Verdeling responspercentages per jaar voor de dimensie *Sociaal Maatschappelijk Participeren* en *Dagelijks Functioneren*.

We hebben de wijkbewoners met de korte vragenlijst ook telkens gevraagd naar de zelf-ervaren veranderingen in gewicht, beweeg- en eetpatroon in de afgelopen zes maanden (behalve bij de Startfoto). De responsverdelingen zijn te zien in Tabel 2. Telkens was het gelijk blijven van gewicht en eetpatroon de meest gegeven respons met uitzondering van 2017 en 2018; toen gaven meer mensen aan de afgelopen zes maanden meer te bewegen. Gewichtstoename, minder bewegen en minder gezond eten, de minder gunstige antwoorden met betrekking tot gezondheid, waren telkens de minst gegeven responsen. Behalve in 2018, toen waren er meer mensen die waren aangekomen dan

afgevallen in de afgelopen zes maanden. De verdeling van responsen op deze drie vragen veranderden niet significant over tijd ($p's > 0.05$).

Tabel 2. Zelf-ervaren veranderingen in gewicht, beweeg- en eetpatroon in de wijk

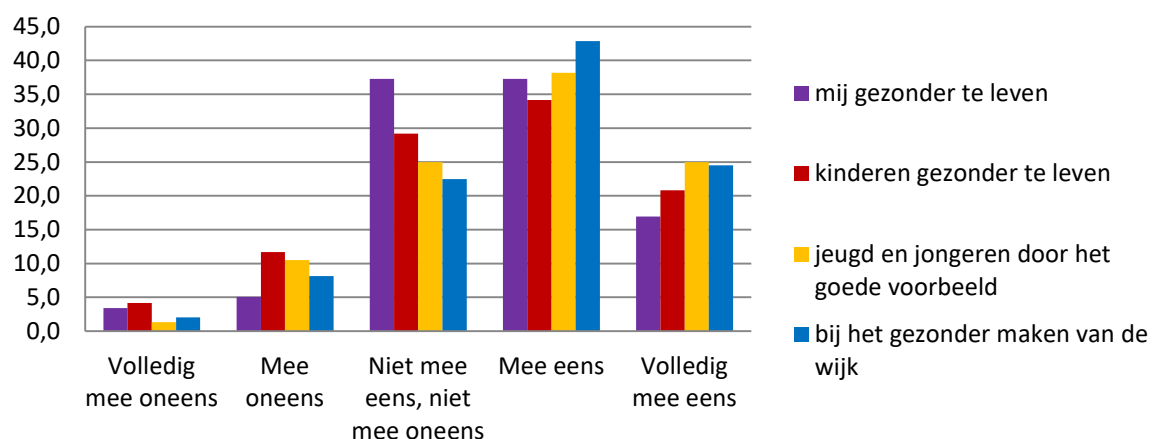
	2017	2018	2019
Is uw gewicht de afgelopen zes maanden ongeveer gelijk gebleven?			
Ja	39%	51%	46%
Nee, ik ben aangekomen	27%	28%	24%
Nee, ik ben afgevallen	34%	21%	30%
Bent u de afgelopen zes maanden meer gaan bewegen?			
Ja	52%	47%	47%
Nee, ik beweeg ongeveer evenveel	31%	45%	47%
Nee, ik ben minder gaan bewegen	17%	8%	6%
Is uw eetpatroon de afgelopen zes maanden hetzelfde gebleven?			
Ja	55%	53%	60%
Nee, ik ben gezonder gaan eten	32%	44%	38%
Nee, ik ben minder gezond gaan eten	13%	3%	2%

De laatste twee jaar wilden we weten of de initiatieven van GO Noord! bekendheid hadden gekregen in de wijk en of wijkbewoners deelnamen aan activiteiten. In Tabel 3 staan de responsverdelingen met betrekking tot bekendheid en deelname. In 2018 kenden meer wijkbewoners de initiatieven van GO Noord! en werd er ook meer aan deelgenomen dan in 2019. In Figuur 8 staan de responsverdelingen op stellingen over de effecten van GO Noord! die in 2019 aan wijkbewoners zijn voorgelegd. Het zwaartepunt ligt ook hier aan de positieve zijde. Dat wil zeggen dat de meeste wijkbewoners vinden dat de initiatieven van GO Noord! bijdragen aan de gezondheid in de Leiden-Noord. Echter, een klein aantal bewoners vond dat juist niet.

Tabel 3. Bekendheid en deelname GO Noord! initiatieven

	2018	2019
Kent u de initiatieven van GO Noord!?		
Ja	86%	74%
Nee	14%	26%
Hebt u deelgenomen aan initiatieven van GO Noord!?		
Ja	77%	70%
Nee	23%	30%

GO Noord! initiatieven helpen...

Figuur 8. Responsverdeling op stellingen over GO Noord! initiatieven en gezondheid

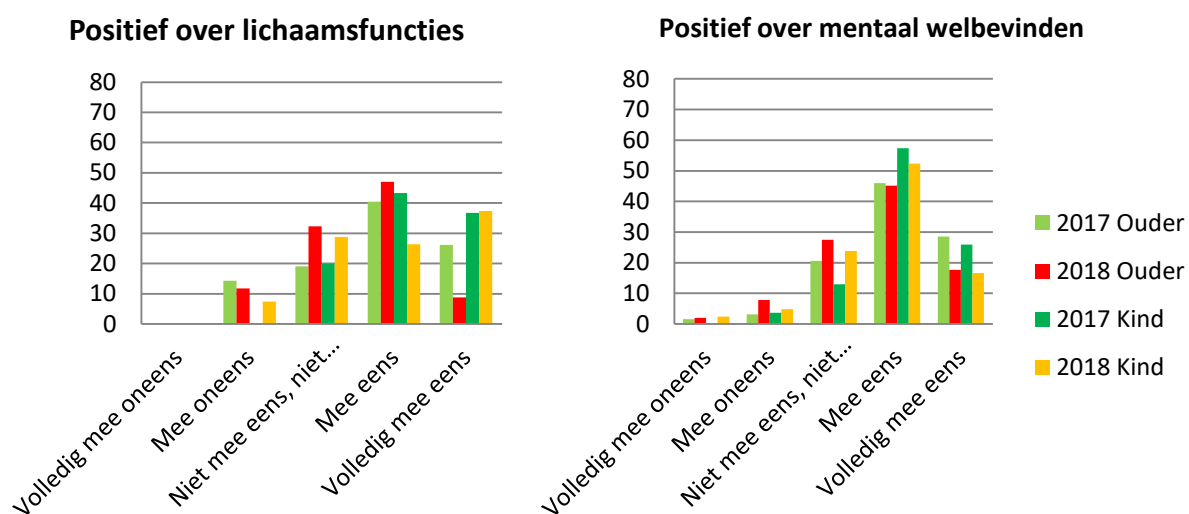
In het project werd ook een twintigtal gezinnen betrokken. In 2017 en 2018 kregen zij een vragenlijst voorgelegd en werden metingen uitgevoerd. De verdeling van opleidingsniveau onder de ouders was ongeveer gelijk aan de verdeling als in de hele wijk (37% laag onderwijs; 32% middelbaar onderwijs; 31% hoog onderwijs). De meeste kinderen volgden uiteraard nog onderwijs (voltooid: 65% laag onderwijs; 35% middelbaar onderwijs). In Tabel 4 zijn enkele gegevens van de gezinnen weergegeven. Bijna alle ouders waren vrouw. De meeste vaders waren niet beschikbaar voor metingen in verband met werk of niet bereid deel te nemen. Het gemiddelde BMI van de ouders was op beide meetmomenten hoog en lag tussen *overgewicht* en *obesitas*. Het gemiddelde percentage lichaamsvet was bij de ouders ook beide jaren zeer hoog. Geen van de gegevens was significant verschillend over tijd voor de twee groepen (p 's > 0.05).

Tabel 4. Karakteristieken van de gezinnen

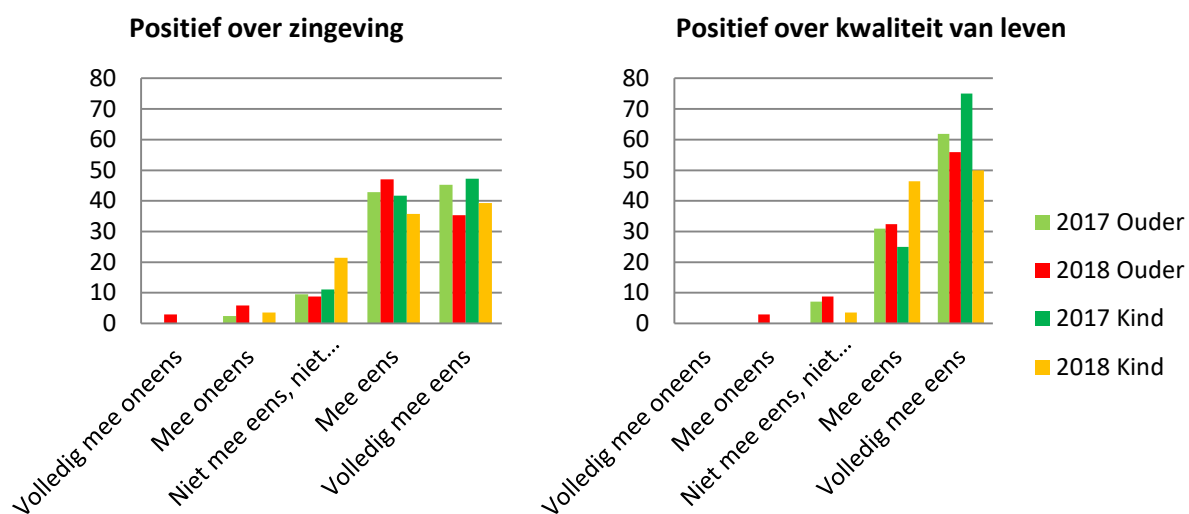
	2017		2018	
	Ouder	Kind	Ouder	Kind
Aantal deelnemers, n	21	19	17	13
Vrouw / man	19 / 2	10 / 9	16 / 1	6 / 7
Leeftijd, gemiddelde (SD)	43,9 (6,2)	15,7 (3,1)	44,9 (6,0)	15,4 (2,0)
Roker, ja / nee	7 / 14	3 / 16	8 / 9	2 / 11
Gemiddeld aantal sigaretten per week (range)	39,2 (19,3)	ogb	25,6 (9,3)	ogb
Alcohol drinker, ja / nee	7 / 14	1 / 18	7 / 7*	2 / 11
Gemiddeld aantal glazen per week (range)	8,2 (6,1)	ogb	6,2 (7,8)	ogb
BMI, gemiddelde (SD)	30,1 (5,5)	23,4 (5,3)	29,0 (5,7)	23,6 (5,7)
% Spier, gemiddelde (SD)	25,0 (3,6)	31,3 (5,5)	25,3 (3,2)	33,2 (6,1)
% Vet, gemiddelde (SD)	42,2 (8,3)	28,5 (9,7)	40,9 (8,1)	27,4 (11,3)
Hartfrequentie, gemiddelde (SD)	74,8 (10,2)	77,4 (11,1)	73,9 (11,6)	74,5 (10,9)
Bloeddruk				
Bovendruk, gemiddelde (SD)	126,3 (21,5)	111,2 (9,1)	123,0 (20,1)	120,4 (14,4)
Onderdruk, gemiddelde (SD)	83,0 (12,6)	70,1 (6,5)	80,9 (11,5)	74,1 (16,4)
Knijpkracht in kg, gemiddelde (SD)	33,7 (7,6)	28,9 (8,6)	29,9 (7,1)	33,5 (7,9)

ogb = onvoldoende gegevens beschikbaar; * = gegevens van enkele deelnemers ontbraken

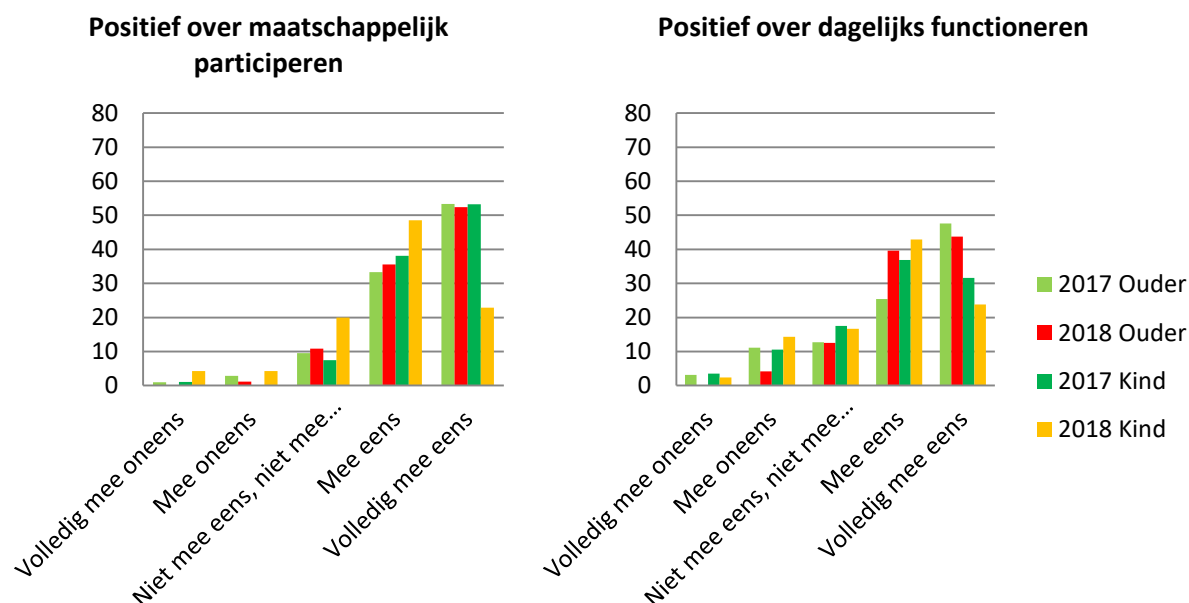
In de vragenlijst kwamen tevens de zes dimensies van *Positieve Gezondheid* aan de orde, elk aan de hand van twee tot vijf stellingen. Voor elke dimensie zijn de responsverdelingen van de betreffende stellingen samengevoegd. Noch voor de ouders, noch voor de kinderen is per dimensie een significant verschil te zien over tijd op een uitzondering na. Op de dimensie *Sociaal Maatschappelijk Participeren* is er bij de kinderen een significante daling te zien over tijd (die vooral is terug te voeren op de stelling *Ik vind het belangrijk om bij te dragen aan een betere samenleving*); de kinderen zijn het in 2018 minder daarmee eens dan in 2017. Toch zijn op deze en alle andere dimensies, zowel bij de kinderen als de ouders, de responsen scheef verdeeld met het zwaartepunt aan de positieve zijde. Vooral op de dimensie *Kwaliteit van Leven* zijn de responsen zeer positief. Daarbij valt op dat bijna alle kinderen en ouders zowel in 2017 als 2018 het (volledig) eens zijn met de stellingen *Ik geniet van het leven* en *Ik heb veel zin in het leven*; in 2018 is slechts een ouder het oneens met de eerste stelling. De geaggregeerde responsverdelingen per dimensie zijn te zien in Figuren 9 tot en met 14.

Figuren 9 en 10. Responsverdeling van geaggregeerde gegevens op de dimensie *Lichaamsfuncties* en *Mentaal Welbevinden*.

Figuren 11 en 12. Responsverdeling van geaggregeerde gegevens op de dimensie *Zingeving* en *Kwaliteit van Leven*.

Figuren 13 en 14. Responsverdeling van geaggregeerde gegevens op de dimensie *Sociaal Maatschappelijk Participeren* en *Dagelijks Functioneren*.

Beide jaren is ook aan de gezinnen gevraagd naar de zelf-ervaren verandering in gewicht, beweeg- en eetpatroon in de afgelopen zes maanden. De responsverdelingen zijn te zien in Tabel 5. In 2017 waren er meer ouders die waren aangekomen dan ouders die waren afgevallen; in 2018 was dat andersom. In 2017 gaven de meeste ouders aan meer te hebben bewogen; in 2018 was bij de meeste ouders het beweegpatroon juist gelijk gebleven. Bij kinderen was het gelijk blijven van gewicht, beweeg- en eetpatroon de meest gegeven respons in beide jaren. De verdeling van responsen op deze drie vragen veranderden niet significant over tijd voor beide groepen (p 's > 0.05).

Tabel 5. Zelf-ervaren veranderingen in gewicht, beweeg- en eetpatroon bij gezinnen

	2017		2018	
	Ouder	Kind	Ouder	Kind
Is uw gewicht de afgelopen zes maanden ongeveer gelijk gebleven?				
Ja	29%	58%	35%	67%
Nee, ik ben aangekomen	38%	32%	24%	25%
Nee, ik ben afgevallen	33%	10%	41%	8%
Bent u de afgelopen zes maanden meer gaan bewegen?				
Ja	62%	37%	23%	39%
Nee, ik beweeg ongeveer evenveel	29%	58%	59%	61%
Nee, ik ben minder gaan bewegen	9%	5%	18%	0%
Is uw eetpatroon de afgelopen zes maanden hetzelfde gebleven?				
Ja	67%	63%	63%	84%
Nee, ik ben gezonder gaan eten	24%	26%	37%	8%
Nee, ik ben minder gezond gaan eten	9%	11%	0%	8%

Voorts werden bij deze gezinnen interviews afgenomen bij de ouders om een beter zicht te krijgen op de relatie tussen sociale betrokkenheid en gezondheid. Met name psychologische en gedragsmechanismen die een rol spelen bij deze relatie en de sociaal-culturele factoren, die in Leiden-Noord daarbij van invloed zijn, werden bestudeerd. De resultaten van de interviews zijn terug te vinden in het document 'The positive effects of social engagement on health' geschreven door Lucia Thielman in het kader van haar masterstage bij GO Noord!. Het komt erop neer, dat, voor een positief effect van sociale betrokkenheid op gezondheid, voldaan moet zijn aan enkele voorwaarden. Ten eerste zullen er voldoende mogelijkheden geboden moeten worden in de wijk voor sociale ontmoeting en/of betere communicatie moeten plaatsvinden over deze mogelijkheden. In het eerdere rapport van de studenten van de VU (*The effectiveness of the go noord! programme through the perspective of past and potential participants*; 2016) werd dit ook al genoemd als belangrijk onderdeel voor het slagen van GO Noord!. Met de tijd werd GO Noord! steeds zichtbaarder in de wijk, wisten wijkbewoners het projectteam te vinden en werd er in toenemende mate een beroep gedaan op het projectteam, ook vanuit de gemeente en organisaties in de wijk.

Ten tweede spelen, in relatie tot psychologische factoren, persoonlijke motieven een belangrijke rol in de relatie tussen sociale betrokkenheid en gezondheid. De meest genoemde persoonlijke motieven die belemmerend werken waren een gebrek aan tijd, niet in de juiste stemming en/of context zijn en het niet kennen van de personen in de wijk die je verder kunnen helpen. Het GO Noord! projectteam richtte zich vooral op de laatste twee persoonlijke motieven en wist een context te bieden waarin eigen ideeën van wijkbewoners ontwikkeld konden worden en wijkbewoners wegwijs te maken in de wijk; dat wil zeggen, duidelijk maken hoe een idee tot initiatief te realiseren en wie of wat daarbij een goede partner is. Het resultaat is dat vooral bij vrouwen in de wijk (met een migratieachtergrond) het zelfvertrouwen toenam door hun eigen ideeën tot succesvolle initiatieven te realiseren en de zelfwerkzaamheid toenam door hetgeen geleerd werd door deelname aan GO Noord! initiatieven (zoals zwemmen, gezond koken, Nederlandse taal, etc.). Bovendien vonden de vrouwen veel steun bij elkaar, met betrekking tot het opvoeden van kinderen, omgaan met stress in het huwelijk en vanwege beperkte financiën, en motiveerden zij elkaar in assertiviteit en om meer initiatief te tonen. Dat peers belangrijk zijn, bleek ook uit het feit dat, in relatie tot gedragsfactoren, de geïnterviewden enerzijds zelf een voorbeeld waren voor hun peers uit de wijk en anderzijds hun peers een voorbeeld voor henzelf zijn. De geïnterviewden gingen met regelmaat samen boodschappen doen, samen op dieet en samen sporten.

Ten slotte, bleek uit de interviews dat diversiteit in Leiden-Noord een belangrijke factor is in het dagelijks leven van de wijkbewoners. Wijkbewoners met een migratieachtergrond veronderstelden veelal dat initiatieven die in de wijk georganiseerd werden (door welke organisatie dan ook) zich richtten op een specifieke etnische doelgroep. Deze perceptie op zich wierp een barrière op voor sociale betrokkenheid in de wijk en deelname aan (gezonde) initiatieven. Tijdens de interviews melden de geïnterviewden vooral binnen de eigen etnische groep actief te zijn, daar niet per se de voorkeur aan te geven en open te staan voor initiatieven die zich richten op alle, etnisch diverse wijkbewoners. Hoewel niet expliciet benoemd, waren alle GO Noord! initiatieven gericht op inclusiviteit met betrekking tot etnisch-culturele achtergronden. Daarmee boden de initiatieven voldoende ruimte voor interetnisch contact en sociale cohesie en betrokkenheid in Leiden-Noord.

Resultaten – Zicht op het proces

Om meer zicht te krijgen op het functioneren van en de ervaringen met GO Noord! is een procesevaluatie uitgevoerd. Eenmalig, in 2018, werden vragenlijsten uitgereikt aan leden van de klankbordgroep, initiatiefnemers en meewerkende vrijwilligers. In totaal hebben negen personen de vragenlijst ingevuld. Zij meldden dat op dat moment er (nog/nieuwe) lopende initiatieven waren en dat de doelgroep daarvan gebruik maakte. Ze gaven het GO Noord! project het rapportcijfer 8 (range: 7-9). Dit goede cijfer reflecteert ook de overwegend positieve responsen (i.e., *mee eens* of *helemaal mee eens*) op de 39 positief geformuleerde stellingen in de vragenlijst over de processen binnen GO Noord!. Voor de lessen uit de procesevaluatie worden eerst de knelpunten genoemd, die aangegeven werden bij de stellingen (i.e., *mee oneens* en *helemaal mee oneens*). Daarna volgen de bevindingen uit de open vragen.

- Een persoon van de klankbordgroep was van mening onvoldoende ruimte te hebben gekregen om bij te dragen aan de (verdere) ontwikkeling van het project.
- Een persoon van de klankbordgroep vond dat de initiatiefnemers niet beschikten over voldoende kennis en vaardigheden om hun initiatieven te realiseren.
- Vier leden van de klankbordgroep en twee meewerkende vrijwilligers waren van mening dat de doelgroep onvoldoende kennis en vaardigheden had om gebruik te maken van de initiatieven of eraan deel te nemen.
- Drie leden van de klankbordgroep en twee meewerkende vrijwilligers vonden het niet duidelijk wie welke taken had binnen GO Noord! en de initiatieven. Twee (andere) leden van de klankbordgroep waren die mening niet toegedaan, maar waren ontevreden over de taakverdeling.
- Een lid van de klankbordgroep en een meewerkende vrijwilliger waren van mening dat er onvoldoende draagvlak was voor het slagen van GO Noord!. Daar werd aan toegevoegd dat een persoon (de projectleider) erg veel had gedaan en dat er meer ondersteuning nodig was.
- Een lid van de klankbordgroep voelde zich niet verantwoordelijk voor het slagen van het GO Noord! project.
- Een lid van de klankbordgroep vond dat er geen goede samenwerking was met andere partijen in de wijk bij de opzet en uitvoering van het GO Noord! project en de initiatieven.
- Een lid van de klankbordgroep en een meewerkende vrijwilliger waren van mening dat er onvoldoende tijd was voor de opzet en uitvoering van het GO Noord! project.
- Twee leden van de klankbordgroep vonden dat er onvoldoende ruimte was voor de opzet en uitvoering van het GO Noord! project.

- Drie leden van de klankbordgroep waren van mening dat er onvoldoende geld was voor de opzet en uitvoering van het GO Noord! project.
- Drie leden van de klankbordgroep en een meewerkende vrijwilliger waren van mening dat er onvoldoende tijd was voor de opzet en uitvoering van de initiatieven.
- Twee leden van de klankbordgroep en een meewerkende vrijwilliger waren van mening dat er onvoldoende ruimte was voor de opzet en uitvoering van de initiatieven.
- Een lid van de klankbordgroep en een meewerkende vrijwilliger verwachtten niet dat uit de doelgroep nieuwe, gezonde initiatieven zouden voortkomen.

In de procesevaluatie van 2018 was ook een zestal open vragen opgenomen. De antwoorden daarop geven aanvullende informatie op de hierboven genoemde knelpunten. Echter, de eerste vraag ging over de goede punten van GO Noord!. Daarop werd door de meeste respondenten gemeld dat GO Noord! al veel initiatieven wist te realiseren en dat er veel wijkbewoners bij betrokken waren. Het was duidelijk dat de initiatieven voor en door wijkbewoners werden gerealiseerd en dat er ook nieuwe verbindingen ontstonden tussen wijkbewoners, die er eerst niet waren. Daarnaast werd het projectteam (met name de projectleider) geprezen voor de tomeloze inzet en doorzettingsvermogen. De projectleiding wist te luisteren naar de wijkbewoners en wist het enthousiasme over te brengen op de initiatiefnemers, vrijwilligers en aan initiatieven deelnemende wijkbewoners.

Er zijn behoorlijk veel activiteiten ontstaan door de inzet van betrokkenen, met ook veel inzet van bewoners uit de wijk. Het project heeft ook nieuwe verbindingen gelegd tussen wijkbewoners, die elkaar voorheen nog niet kenden. Het ontbijt is hiervan een goed voorbeeld. (persoon uit de klankbordgroep)

Het enthousiasme van de mensen die bij de projecten [initiatieven] helpen. Het werk dat wordt verzet. Er wordt naar ideeën geluisterd. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Op de vraag wat verbeterpunten zijn van GO Noord! werd zeer divers geantwoord. Ten eerste werd gemeld dat GO Noord! meer bekendheid moest krijgen en dat er meer initiatieven voor jongeren en mannen gerealiseerd moesten worden. Ten tweede werd gemeld dat er bij het project niet te hoge verwachtingen moesten zijn, omdat “de dingen tijd kosten”. De snelheid waarmee initiatieven gerealiseerd moesten worden en zelfstandig moesten draaien was te hoog. Voorts werd gezegd dat er meer ondersteuning nodig was voor het projectteam en dat de communicatie richting initiatiefnemers en vrijwilligers beter kon. De belangrijkste punten die genoemd werden, waren de zorgen om de borging/inbedding/verankering van het GO Noord! project voor het voortbestaan van de initiatieven en het voortduren van initiatiefneming door wijkbewoners. Deze zorgen kwamen vooral voort uit de mening dat de inzet van het projectteam zo groot was dat er te weinig inspanningen bij de wijkbewoners lagen.

De snelheid waarmee projecten [initiatieven] georganiseerd worden en de snelheid waarmee alles zelfstandig moet draaien moet mijns inziens omlaag. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Inbedding/verankering; hoe zorg je ervoor dat mensen initiatieven blijven nemen? (persoon uit de klankbordgroep)

Ten derde werd gevraagd wat de respondenten lastig vonden om als lid van de klankbordgroep, initiatiefnemer of vrijwilliger betrokken te zijn bij GO Noord!. Hierop werd een gebrek aan inzicht in wat er allemaal gebeurde in het kader van GO Noord! genoemd, ondanks het positieve gegeven dat er mede door GO Noord! veel activiteit in de wijk was gekomen. Het bleek voor respondenten lastig om te overzien wat er speelde, wie waarbij betrokken en verantwoordelijk was, hoe de verhoudingen lagen tussen het GO Noord! projectteam en de initiatieven/initiatiefnemers enerzijds en andere partijen in de wijk anderzijds. Een respondent noemde nog de grote tijdsinvestering en de geringe vergoeding als lastig punt.

Het inzicht in wat er exact gebeurt, is niet eenvoudig te krijgen. Er gebeurt meer dan we te zien of te horen krijgen. (persoon uit de klankbordgroep)

Voorts werd gevraagd naar eventuele belemmeringen voor de doelgroep om initiatieven te starten of eraan deel te nemen, die de respondenten hadden gezien of zich konden voorstellen. Hierop werden de volgende punten genoemd: moeite met de Nederlandse taal, schaamte, armoede, geen netwerk hebben/kennen, beperkte mentale ruimte vanwege andere zorgen, beperkte betrokkenheid, zich geen eigenaar voelen van de wijk en/of initiatieven, segregatie in de wijk op basis van etnisch-culturele achtergrond, wijkbewoners eisen veel en leunen tegelijk achterover, en een tekort aan vrijwilligers. Bijna alle genoemde belemmerende factoren waren op voorhand al bekend of ingeschat voor deze wijk.

Ten slotte was er ruimte voor de respondenten om nog andere zaken op te merken met betrekking tot GO Noord!. Een respondent merkte nog maar eens op dat het enthousiasme en de inzet van het projectteam en de meewerkende vrijwilligers bewonderenswaardig is. Een ander vroeg om meer aandacht voor de aansluiting van de initiatieven van GO Noord! bij andere lopende projecten in de wijk.

Omdat er slechts geringe respons was op de vragenlijsten voor de procesevaluatie in 2018, werd voor een tweede en tevens laatste ronde in 2019 besloten gebruik te maken van focusgroepen: een met de klankbordgroep, een met initiatiefnemers en vrijwilligers, een met volwassen deelnemers aan het zwem-uur voor vrouwen, en twee met kinderen die deelnamen aan 'gezond koken'-initiatieven. Bij de focusgroep met de klankbordgroep kwamen veel positieve punten aan de orde, maar ook de nodige kritische noten. Positief was het feit dat initiatieven de ruimte en tijd kregen om gerealiseerd te worden en te groeien. Dat betekende bijvoorbeeld dat initiatieven met een start met slechts enkele deelnemers niet direct werden gestopt vanwege de beperkte aantallen. Daarnaast waren de ideeën van de bewoners zelf en dat gaf veel energie. Veel wijkbewoners weten nu wat er speelt in de wijk en wat er mogelijk is, en hebben deelgenomen aan een of meerdere initiatieven. Er zijn met de initiatieven wijkbewoners bereikt die meestal niet bereikt worden met (gezondheids)projecten in de wijk (voornamelijk de groep vrouwen met een migratieachtergrond) en in een later stadium zijn ook kinderen beter bereikt door medewerkingen van partijen in de wijk. Bovendien is met enkele initiatieven een betere integratie bereikt van wijkbewoners met uiteenlopende cultureel-etnische

achtergronden. Uit andere wijken en andere steden kwamen mensen van lokale overheid en welzijnsorganisaties zelfs kijken hoe in Leiden-Noord de initiatieven van de grond kwamen.

Ik wil nogmaals aangeven dat het project mooie activiteiten [initiatieven] heeft opgezet, zichtbaar is geweest en veel mensen heeft bereikt. Binnen de kaders van het project heeft iedereen zijn uiterste best gedaan en zich volledig ingezet. (persoon uit de klankbordgroep)

Niet van: "als er de eerste week maar drie bezoekers zijn, gaan we niet verder door", maar kijken we juist van: "oké, misschien komen er de week erna vier en dan vijf, enzovoort." Het heeft dan tijd om te groeien. (persoon uit de klankbordgroep)

Er is een grote groep, met name vrouwen met een migratieachtergrond, aan [GO Noord!] verbonden geraakt; een groep die niet gemakkelijk is te mobiliseren. (persoon uit de klankbordgroep)

Dat er meer kinderen op ons pad zijn gekomen, heeft te maken met bijvoorbeeld de moeders die bij het zwemmen komen en de moeders van het Mare College en JES Rijnland. (persoon uit de klankbordgroep)

Kijk, we kunnen wel laten zien van nou, zoveel projecten [initiatieven] hebben we opgezet, met zoveel partners werken we nu samen en zoveel vrijwilligers lopen hier rond. Maar we kunnen niet laten zien wat het echt met de mensen doet, dat inderdaad mensen van de bank komen en elkaar ontmoeten en ook onderling nieuwe dingen gaan bedenken. (persoon uit de klankbordgroep)

De kritische noten lagen vooral op de gebieden van de primaire doelstellingen en de verduurzaming, borging, verankering of inbedding in de wijk. Er is in de wijk weliswaar veel draagvlak gecreëerd voor de initiatieven van GO Noord!, maar aan voldoende draagkracht lijkt het nog te ontbreken. Wijkbewoners zijn nog niet of erg beperkt bereid om initiatieven daadwerkelijk zelf te realiseren of daarvoor de verantwoordelijkheid te nemen. Daarbij wordt gezegd dat de wijkbewoners ook nog niet weten hoe ze dat zouden moeten doen. In principe was het idee dat GO Noord! iets in de wijk zou laten "opborrelen" en niet dat het een compleet nieuwe entiteit in de wijk zou worden; de wijkbewoners zouden alleen begeleid worden in het zelfstandig realiseren van initiatieven. Het GO Noord! projectteam (samen met vrijwilligers) nam veel verantwoordelijkheid bij de initiatieven en het project in zijn geheel leunde erg veel op de projectleider. Nu het GO Noord! project op het eind loopt, wordt verwacht dat veel lopende initiatieven zullen stoppen en dat er geen nieuwe van de grond zullen komen. Er zijn geen partijen in de wijk die de rol, die het projectteam van GO Noord! zich inmiddels heeft aangemeten, kunnen of willen overnemen; en dat was ook niet het primaire doel. GO Noord! loopt uiteindelijk tegen dezelfde problemen aan, als andere partijen in de wijk. Er is veel enthousiasme in de wijk en veel bewoners willen meewerken, maar verder willen en kunnen de wijkbewoners nog niet gaan.

De oorspronkelijke opzet van het project om de gezondheid in Leiden-Noord te versterken op een andere wijze dan traditionele programma's te ontwikkelen, een lastige doelstelling, is in mijn beleving maar ten dele behaald. (persoon uit de klankbordgroep)

Het probleem van de borging is een bekende hobbel die zich ook bij GO Noord! lijkt voor te doen. Er zijn wel actieve bewoners, maar uiteindelijk ligt de trekkracht bij de professionals van GO Noord!. (persoon uit de klankbordgroep)

Iedereen wil wel meewerken, maar de eindverantwoordelijkheid pakken, dat wil niemand. (persoon uit de klankbordgroep)

Ik denk dat het zelfstandig vermogen totaal overschat wordt en dat daardoor ook dit soort projecten gewoon nodig zijn, dus met begeleiding. (persoon uit de klankbordgroep)

Ik zie veel dezelfde initiatiefnemers en ik zie veel verantwoordelijkheid bij het projectteam. Tot op het allerkleinste detail worden zij betrokken bij de uitvoering van initiatieven. GO Noord! leunt heel erg op de projectleider. (persoon uit de klankbordgroep)

In de focusgroep met initiatiefnemers en vrijwilligers werd vol lof gesproken over het effect van het Gezond Ontbijt. Dat werd op zich al gezien als een leuk initiatief, maar werd vooral gezien als plaats en tijd waarop wijkbewoners samen zijn, elkaar leren kennen en nieuwe ideeën kunnen bedenken voor initiatieven. Vanuit het Gezond Ontbijt is ook een groep vrouwen met catering begonnen. Het Gezond Ontbijt en de andere initiatieven zorgen ervoor dat wijkbewoners meer met elkaar in gesprek zijn, meer de deur uitgaan en nieuwe dingen leren. Er wordt geleerd over gezond eten en bewegen. Veel vrouwen durven nu ook meer zelf te ondernemen; ze komen meer in de maatschappij te staan. Het zwem-uur is weliswaar bedoeld voor alleen vrouwen, maar een aantal vrouwen dat na het behalen van hun A-diploma met het zwem-uur niet verder konden, gaan nu verder met gemengd zwemles elders of op andere tijden om hun B-diploma te halen. Het effect is ook dat de moeders veel met hun kinderen gaan zwemmen. De gesprekken zijn vooral positief over de initiatieven, omdat ze veel betekenen voor de wijkbewoners. Ook zijn de initiatiefnemers erg positief over de begeleiding en hulp die zij kregen bij de initiatieven.

Het is wel fijn. Alles komt door het ontbijt. Vrouwen kwamen bij elkaar, een keer in twee maanden en we gingen met elkaar praten en zo kwam het idee van zwemmen voor vrouwen eruit en ja, dat is wel een succes geweest. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Ja, wij doen naast ontbijt ook soms lunch voor groepen en wij willen ook meer leren over catering; daar willen wij ons verder in ontwikkelen. We hebben een certificaat gekregen vorige week voor hygiëne. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Iedereen heeft veel meer contact met elkaar. Ja, de buitenlandse vrouwen kunnen nu wel zeggen van: ik doe dit en ik doe dat en sociale contacten wat we vroeger gewoon niet hadden. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Ja, we zijn begonnen met niks en we zijn nu trots op onszelf en op wat we nu hebben. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Er werd echter over de initiatieven gesproken alsof de verantwoordelijkheid voor de organisatie ervan bij GO Noord! (en daarmee het projectteam) lag, ook al was het idee van een wijkbewoner. De initiatiefnemers en vrijwilligers gaven dan ook aan dat de initiatieven niet konden bestaan en voortgaan zonder het projectteam. Kritische punten werden vooral genoemd bij de communicatie. Met het ene lid van het projectteam was dat lastiger dan met het ander lid. En over het algemeen liep de communicatie soms wat stroef; het was niet altijd duidelijk wat van wie verwacht werd en wanneer het een ander plaatsvond. Daarnaast werd de vrees uitgesproken dat initiatieven na het einde van GO Noord! niet meer zouden voortbestaan. Dat gold niet alleen voor de grotere initiatieven, waarbij geld en veel organisatie gemoeid is, maar ook voor de kleinere initiatieven, die dan zonder kartrekker kwamen te zitten. Geld werd daarbij ook genoemd als een van de belangrijkste factoren voor het voortbestaan van initiatieven.

Maar wij hebben echt veel tijd nodig om te durven doen en te durven vragen. Het is heel moeilijk als je jaren thuis hebt gezeten en nooit iets hebt gedaan. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Als er weinig subsidie is, dan is het klaar. Wie gaat dat betalen? Dat is wel de grootste zorg, dat er geen geld is. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Nou, bij het zwemmen willen ze altijd dat er iemand van GO Noord! bij is voor de eindverantwoordelijkheid. (wijkbewoner/vrijwilliger)

Zonder G. en L. [projectteam] zou het allemaal niet bestaan of doorgaan. (wijkbewoner/vrijwilliger)

In de focusgroep met volwassen deelnemers werd uitgebreid gesproken over de successen van het zwem-uur en enkele andere initiatieven. Bij het zwem-uur werden de vrijwilligers geprezen voor hun kunde en humor. De deelnemers vonden het niet alleen belangrijk om in beweging te zijn en hun zwemdiploma te halen, maar ze vonden het vooral belangrijk om samen te zwemmen met alles eromheen. De sociale factor werd als zeer belangrijk genoemd; niet alleen bij het zwemmen, maar ook bij het Gezond Ontbijt en taallessen in de wijk. Dit zijn ook de plaatsen waar de deelnemers informatie over andere initiatieven in de wijk ophalen, afspraken maken om daar samen heen te gaan en andere mensen leren kennen. Informatie over GO Noord! initiatieven vinden via andere kanalen vonden de deelnemers erg lastig. Op de vraag of de deelnemers zelf initiatieven zouden willen opzetten, werd negatief geantwoord. Dat vonden de deelnemers erg lastig en ze gaven aan dan toch echt veel begeleiding nodig te hebben. De meesten gaven aan het niet te durven en niet te kunnen. Een van de grootste belemmeringen die genoemd werd, was het niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal. Toch zouden de deelnemers nog veel meer initiatieven in de wijk willen zien, liefst gericht op vrouwen en kinderen.

Dus voornamelijk via via en tijdens het Gezond Ontbijt; als er nieuwe activiteiten [initiatieven] zijn, dan horen we dat daar. (wijkbewoner/deelnemer)

Het zwemmen is mooi omdat het bijzonder is. Enige moment dat wij echt kunnen genieten, dansen, zwemmen, grapje maken, kletsen. Ik ben blij ook; deze jaar zwemmen met kinderen. (wijkbewoner/ deelnemer)

Ja, nee, daar moet ik iemand bij hebben. Begeleiding voor dingen te regelen. Kijk, ik kan mensen trekken en zorgen dat ze komen, maar ik heb iemand nodig die de taal spreekt, die de subsidies en de gemeente en dat soort dingen regelt. Trekken ja, maar regelen en naar gemeente gaan, vind ik echt moeilijk. Durf ik niet. Daarom start ik geen activiteit [initiatief]. En misschien iemand die de taal spreekt en papiertje kan regelen, kan de mensen weer niet trekken. Dat kan ik wel weer; ik heb sociale, zeg maar. (wijkbewoner/deelnemer)

En we zouden ook graag nog een andere activiteit [initiatief] willen. Ik wil meer vaardigheden leren. We willen meer weten, maar ook meer informatie over werk en praktische dingen. Niet alleen maar saai, maar meer interactief met vrouwen en kinderen. Ik wil in andere dingen verdiepen. Taal. (wijkbewoner/deelnemer)

In de focusgroepen met kinderen en jongeren die deelnamen aan ‘gezond koken’-initiatieven waren zij ook erg enthousiast over de initiatieven, waaraan zij deelnamen. Bij beide initiatieven werd het koken op zich en het leren over gezonde voeding zeer gewaardeerd. Naar aanleiding van deze initiatieven werd ook thuis door de kinderen en jongeren vaker gezond gekookt. Bij de kinderen werd de begeleiding door de kok(s) zeer gewaardeerd. De jongeren vonden juist dat de begeleiding (kok en andere begeleiders) veel te weinig deden en dat zij al het werk moesten doen. Beide groepen vonden het vooral gezellig om met andere kinderen/jongeren samen te koken. Beide groepen vonden dat het niet altijd duidelijk was wat wanneer plaatsvond. Dat ging dan niet alleen om de betreffende ‘gezond koken’-initiatieven, maar ook om andere initiatieven die bedoeld waren voor kinderen, jongeren of alle leeftijden. De jongeren zaten nog vol ideeën voor initiatieven voor jongere kinderen. Ze zeiden echter dat ze niet goed wisten met wie ze die ideeën konden delen. Een jongere zei bij het GO Noord! projectteam zijn idee een keer gedeeld te hebben, maar daar nooit meer een reactie op gehad te hebben. Daarnaast vonden enkele jongeren dat ze erg werden tegengewerkt door een wijkbewoner die zich opwierp als de “moeder van de wijk” (geen lid van het projectteam). De jongeren en kinderen verwachtten dat er desondanks nog wel enkele nieuwe initiatieven voor jongeren en kinderen van de grond zouden komen in de wijk.

Ja, het is vooral gezellig. Ik vond het superleuk. Ik zou zeker nog een keer meedoen, als het nog een keer is. (wijkbewoner/deelnemer)

Ja, ik zeg je eerlijk. Wij doen bijna alles; boodschappen en het brengen naar hier. En zij [koks/begeleiding] doen eigenlijk niks, eerlijk gezegd. (wijkbewoner/deelnemer)

Voor kleine kinderen is er bijna niks. Er zijn veel sporten voor kinderen tussen 10 en 20 jaar, maar voor jonger is het lastig. (wijkbewoner/deelnemer)

Nou, we hadden eerst een plan, wat we konden doen in de wijk. Wat wij wilden? Een voetbalveld. We hebben alles gedaan. We deden alles, maar het lukte niet, want je moet een aantal stemmen van de wijk eromheen hebben, dat ze het willen. En we hadden toen ook een keer afgesproken voor een barbecue om te doen in de zomer. Ze [wijkbewoner] zei van ja, ik ga het regelen en uiteindelijk is het niet doorgedaan. (wijkbewoner/deelnemer)

Discussie

Op geen van de gezondheidsindicatoren (zoals BMI, vetpercentage, bloeddruk, etc.) is een significant verschil over tijd gevonden bij kinderen; noch bij de twintig gezinnen, noch bij kinderen in de wijk die de korte vragenlijst hebben ingevuld. Hetzelfde geldt voor de volwassenen (met name vrouwen). Ook zijn er geen significante verschillen over tijd gevonden met betrekking tot zelf-ervaren veranderingen in gewicht, beweeg- en eetpatroon via de korte vragenlijst en bij de gezinnen; hoewel ieder jaar de respondenten aangaven voornamelijk ofwel een gelijk gewicht en beweeg- en eetpatroon te hebben, ofwel een gezonder gewicht en beweeg- en eetpatroon. Voorts was alleen op de dimensie *Zingeving* een significant verschil over de jaren te zien via de korte vragenlijst: meer wijkbewoners waren in de laatste twee jaren het (volledig) eens met de stelling dat hun leven zin had dan in de eerste twee jaren. Op de andere dimensies van *Positieve Gezondheid* is geen significant verschil over tijd gevonden. Met deze gegevens kunnen we dus niet bevestigen dat het eerste doel (minder overgewicht bij kinderen in Leiden-Noord) is behaald. Daar staat tegenover dat met bijna twintig gezondheidsinitiatieven (met een grote hoeveelheid deelnemers) en de overwegend positieve reacties vanuit de wijk op deze initiatieven een (start van een) context gecreëerd is, waarbinnen kinderen zich gemakkelijker een gezonde leefstijl kunnen aanmeten. Voor het behalen van het eerste doel, is een langere adem nodig.

Het tweede doel, het benutten van onbenut potentieel in de wijk, is wel behaald. Dat wil zeggen, om die gezondere context voor kinderen te creëren, is met GO Noord! een beroep gedaan op het potentieel in de wijk en hebben wijkbewoners zelf, met begeleiding, die bijna twintig gezonde initiatieven van de grond gekregen, waarvan een deel nog steeds doorloopt. Het waren grotendeels de ideeën van de wijkbewoners zelf en zonder de actieve inzet van de wijkbewoners, waren de initiatieven niet gerealiseerd. Bovendien zijn enkele initiatieven gekopieerd en buiten GO Noord! om elders in de wijk gestart en er zijn spin-offs ontstaan, die zelfstandig verder gaan. Met de initiatieven binnen GO Noord! is overigens een groep initiatiefnemer en deelnemers bereikt, waarvan over het algemeen wordt gesteld dat juist deze groep moeilijk bereikbaar is met interventies en weinig deelneemt aan gezondheidsinitiatieven. Mogelijk dat juist vanwege die eigen ideeën en initiatieven deze groep wel bereikt werd/wordt met GO Noord! initiatieven. Echter, zoals blijkt uit de procesevaluaties zijn veel wijkbewoners nog niet zover dat ze zonder begeleiding initiatieven zullen starten. Er werd/wordt bij de meeste initiatieven zwaar geleund op het projectteam van GO Noord! en het is dan ook de vraag in hoeverre wijkbewoners naar aanleiding van hun ervaringen met GO Noord! na afloop van de projectperiode nog zelf ideeën zullen verwezenlijken en gezondheidsinitiatieven zullen starten.

De procesevaluaties (vragenlijsten in 2018 en focusgroepen in 2019) leverden veel bruikbare informatie op voor het eventueel opzetten van gelijksoortige projecten elders in het land. Ten eerste zal aan de wijkbewoners duidelijk gemaakt moeten worden wat de beoogde doelen zijn en welke middelen daartoe ingezet worden. Daarmee wordt ook voorkomen dat er teveel verwacht wordt van het projectteam. In het GO Noord! project heerste groot enthousiasme onder initiatiefnemers en deelnemers, maar werd ook teveel ervan uitgegaan dat het projectteam de verantwoordelijkheid voor de initiatieven op de schouders neemt en zal houden. Er zijn inderdaad veel, fantastische en populaire initiatieven van de grond gekomen, maar veel daarvan zijn nu (nog) niet overdraagbaar aan wijkbewoners. Het is dan ook moeilijk voor het projectteam om enerzijds bijzonder veel

complimenten en waardering in ontvangst te nemen voor het vele werk dat geleverd werd en anderzijds te zien dat initiatieven hoogstwaarschijnlijk geen doorgang zullen vinden als het projectteam het werk niet meer voortzet. Dat levert voor de verduurzaming een lastige kwestie op. Wanneer GO Noord! als entiteit in de wijk zou blijven bestaan, dan zou GO Noord! net als andere partijen een van de spelers in de wijk zijn (niet hetzelfde, maar een grote kans op meer van hetzelfde), terwijl het de bedoeling was om de wijkbewoners meer zelfstandig initiatieven te laten nemen. Bovendien zou daar opnieuw geld voor nodig zijn.

Uit de procesevaluaties bleek tevens dat communicatie en afstemming met wijkbewoners, met andere organisaties in de wijk, binnen de projectgroep (projectteam en klankbordgroep) en met de initiatiefnemers, ook in relatie tot doelen en verwachtingen, belangrijk zijn voor het slagen van een dergelijk project. Met bijvoorbeeld een betere afstemming en reflectie binnen de projectgroep kon allicht meer gestuurd worden op zelfstandigheid bij (potentiële) initiatiefnemers om zo de verduurzaming van initiatieven bij de wijkbewoners te brengen en te houden. In het verlengde hiervan ligt het kenbaar maken van het project aan de wijk. Ondanks een website, sociale media, flyers en andere promotieactiviteiten werd gesteld dat GO Noord! te geringe bekendheid had binnen de wijk en de initiatieven het vooral moesten hebben van mond tot mond reclame. Wat wel erg goed hielp in deze zin, is een terugkerend, laagdrempelig, algemeen initiatief, zoals het Gezond Ontbijt, op een locatie, waar veel mensen sowieso komen, waar gecommuniceerd wordt over lopende en nieuwe initiatieven en waar wijkbewoners ook (laagdrempelig) hun ideeën kunnen ventileren.

Voorts werd aangegeven dat meer tijd, ruimte en geld mogelijk zouden hebben geholpen om van GO Noord! een groter succes te maken. Deze drie factoren geven de kans om niet alleen veel initiatieven van de grond te laten komen, maar ook om de initiatiefnemers te leren hoe zij daadwerkelijk zelfstandig, dus zonder begeleiding van een projectteam, van hun idee tot een goed lopend initiatief kunnen komen. Wijkbewoners zullen over hun angsten en barrières, zoals het niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal, schaamte, armoede, geen netwerk hebben/kennen, niet weten waar te beginnen, etc., heen moeten stappen en daarvoor is een andere begeleiding (misschien wel training) nodig dan in het GO Noord! project gegeven. Voor een dergelijke begeleiding (training) zijn inderdaad tijd, ruimte en geld nodig.

Ten slotte, met het GO Noord! project heeft in Leiden-Noord veel stof doen opwaaien. Er werd bovenal positief en enthousiast gereageerd op de initiatieven die van de grond zijn gekomen. Het projectteam werd zeer gewaardeerd. Wijkbewoners gaven aan dat de initiatieven ze dichter bij elkaar hadden gebracht, dat er nieuwe vriendschappen waren ontstaan en dat er inderdaad een context was gecreëerd, waarin het voor kinderen meer voor de hand ligt om een gezonde leefstijl aan te nemen en waarin wijkbewoners meer durven uitgaan van eigen kracht en regie.

Appendix A

Vragenlijst Go Noord! Wijk (GTD fase 2)

Introductie

Voor u ligt een vragenlijst om de gezondheid in Leiden Noord te onderzoeken voor het project GO Noord! Door de vragenlijst in te vullen helpt u mee om Leiden Noord nu en in de toekomst mooier en gezonder te maken.

De resultaten van deze vragenlijst worden gecodeerd verwerkt. Dit betekent dat niemand weet wat u invult, behalve de onderzoekers die een geheimhoudingsplicht hebben.

Voor u met de vragen begint, verzoeken we u aan te geven of u toestemming geeft voor het gebruik van uw antwoorden?

Ik heb informatie over het onderzoek gekregen en heb vragen over het onderzoek kunnen stellen. De eventuele vragen zijn naar tevredenheid beantwoord. Ik weet dat meedoen vrijwillig is en dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet meer mee te doen, zonder opgave van reden.

Ik geef wel / geen * toestemming voor het gebruik van mijn antwoorden voor dit onderzoek

* Doorhalen wat niet van toepassing is

Wanneer u de vragenlijst hebt ingevuld, kunt u deze inleveren bij diegene van wie u de lijst hebt gekregen. Hartelijk dank!

Voorbeeld:

Er zijn enkele vragen die u gewoon met JA of NEE kunt beantwoorden. Bij andere vragen kunt u iets invullen in uw eigen woorden. Bij sommige vragen willen we graag uw mening weten. Hieronder staat een voorbeeld van zo'n vraag. Als u heel erg van honden houdt en de stelling luidt:

“Ik houd van honden”

Dan maakt u het rondje boven het lachende gezichtje en waaronder “Helemaal mee eens” staat geschreven helemaal zwart. Zo dus:

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

De echte vragenlijst begint op de volgende pagina.

A

Kent u de activiteiten van GO Noord? Ja / Nee (omcirkelen)

Heeft u deelgenomen aan activiteiten van GO Noord? Ja / Nee (omcirkelen)

(indien Nee: ga verder bij 1.)

Zo ja, aan welke activiteit(en) heeft u deelgenomen?

.....

Wat vindt u van de activiteiten van GO Noord?

.....

Heeft u onlangs deelgenomen aan één of meerdere activiteiten in de wijk (anders dan GO Noord activiteiten), die te maken hebben met gezond leven (zoals koken, sporten, cursus, etc.)?

- Ja, dat was.....(naam van soort activiteit)
- Nee, het is er nog niet van gekomen
- Nee, ik ken geen activiteiten bij mij in de wijk
- Nee, die activiteiten spreken mij niet aan
- Nee, want.....

1. GO Noord helpt mij gezonder te leven.

○ ○ ○ ○ ○

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

2. GO Noord helpt kinderen gezonder te leven.

○ ○ ○ ○ ○

Helemaal mee oneens Oneens Neutraal Eens Helemaal mee eens

3. De projecten van GO Noord (bijvoorbeeld zwemmen voor vrouwen, gezond ontbijt, Nadia's kitchen en Betovertuin) zijn een goed voorbeeld voor de jeugd en jongeren.

☐	☐	☐	☐	☐
				

Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens
------------------------	--------	----------	------	----------------------

4. GO Noord helpt bij het gezonder maken van de wijk (Leiden Noord).

☐	☐	☐	☐	☐
				

Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens
------------------------	--------	----------	------	----------------------

B

5. Ik voel me lichamelijk gezond

☐	☐	☐	☐	☐
				

Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens
------------------------	--------	----------	------	----------------------

6. Ik voel me psychisch gezond.

☐	☐	☐	☐	☐
				

Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens
------------------------	--------	----------	------	----------------------

7. Ik vind dat mijn leven zin of richting heeft.

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

8. Ik geniet van het leven

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

9. De mensen om mij heen accepteren me zoals ik ben

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

10. Ik kan alle dagelijkse activiteiten zelfstandig uitvoeren

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

Appendix B

Vragenlijst Go Noord! Gezin (GTD fase 2)

Introductie

Voor u ligt een vragenlijst om de gezondheid in Leiden Noord te onderzoeken voor het project Go Noord! Door de vragenlijst in te vullen helpt u mee om Leiden Noord nu en in de toekomst mooier en gezonder te maken.

De resultaten van deze vragenlijst worden anoniem verwerkt. Dit betekent dat niemand weet wat u invult, behalve de onderzoekers die een geheimhoudingsplicht hebben.

Voor u met de vragen begint, verzoeken we u aan te geven of u toestemming geeft voor het anonieme gebruik van uw antwoorden?

Ik heb informatie over het onderzoek gekregen en heb vragen over het onderzoek kunnen stellen. De eventuele vragen zijn naar tevredenheid beantwoord. Ik weet dat meedoen vrijwillig is en dat ik op ieder moment kan beslissen om toch niet meer mee te doen, zonder opgave van reden.

Ik geef wel / geen * toestemming voor het gebruik van mijn antwoorden voor dit onderzoek

* Doorhalen wat niet van toepassing is

Wanneer u de vragenlijst hebt ingevuld, kunt u deze inleveren bij diegene van wie u de lijst hebt gekregen. Hartelijk dank voor uw medewerking!

Voorbeeld:

Hieronder staat een voorbeeld. Als u heel erg van honden houdt en de stelling luidt:

“Ik houd van honden”

Dan maakt u het rondje boven het lachende gezichtje en waaronder “Helemaal mee eens” staat geschreven helemaal zwart. Zo dus:

Helemaal
mee oneens

Oneens

Neutraal

Eens

Helemaal
mee eens

De echte vragenlijst begint op de volgende pagina.

Ik voel me energiek

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik voel me lichamelijk gezond

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Mijn verstand werkt goed (herinneren, denken, plannen, problemen oplossen, aandacht, etc).

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik voel dat ik emotioneel stabiel ben

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik kan met verandering en tegenslag omgaan

○	○	○	○	○
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Doelen nastreven is belangrijk voor mij

○	○	○	○	○
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik heb vertrouwen in de toekomst als ik nadenk over mijn leven

○	○	○	○	○
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik geniet van het leven

○	○	○	○	○
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik heb veel zin in het leven

○	○	○	○	○
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik kan makkelijk met andere mensen omgaan

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

De mensen om mij heen accepteren me zoals ik ben

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik vind het belangrijk om bij te dragen aan een betere samenleving

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik vind dat ik belangrijk (betaald of vrijwilligers-)werk heb

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik voel me geaccepteerd in mijn buurt/omgeving

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Ik kan alle dagelijkse activiteiten zelfstandig uitvoeren

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Als ik medische informatie krijg van een dokter of folder begrijp ik altijd goed wat er uitgelegd wordt

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Als ik niet ziek ben, ben ik actief op zoek naar informatie om gezond te blijven.

☐	☐	☐	☐	☐
				
Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens

Wat betekent gezondheid voor u?

Gezondheid is.....
.....

Naam (niet noodzakelijk):

Postcode:

Geslacht:

Geboortedatum:

Hoogste opleiding:

De vragenlijst gaat verder op de volgende pagina.

Is uw gewicht de afgelopen 6 maanden ongeveer hetzelfde gebleven?

- Ja
- Nee, ik ben gekomen
- Nee, ik ben afgevallen

Bent u de afgelopen 6 maanden meer gaan bewegen?

- Ja
- Nee, ik beweeg ongeveer evenveel
- Nee, ik ben minder gaan bewegen

Is uw eetpatroon de afgelopen 6 maanden hetzelfde gebleven?

- Ja
- Nee, ik ben gezonder gaan eten
- Nee, ik ben minder gezond gaan eten

Rookt u? Ja / Nee

Zo ja, hoeveel rookt u per week? sigaretten / sigaren / pijp

Drinkt u alcoholhoudende dranken? Ja / Nee

Zo ja, hoeveel drinkt u per week? glazen

Heeft u onlangs deelgenomen aan één of meerdere activiteiten in de wijk die te maken hebben met een gezonde leefstijl (zoals koken, sporten, cursus, etc.)?

- Ja, dat was.....(naam van soort activiteit)
- Nee, het is er nog niet van gekomen
- Nee, ik ken geen activiteiten bij mij in de wijk
- Nee, die activiteiten spreken mij niet aan
- Nee, want.....

Dank u voor het invullen van deze vragenlijst.

De anonieme onderzoeksgegevens worden maximaal vijf jaar bewaard en worden niet aan anderen verstrekt.

Deze vragenlijst wordt u in de komende jaren nog enkele malen voorgelegd.

Heeft u vragen en/of opmerkingen, neem dan contact op met Lex van Delden, delden@leydenacademy.nl, 071-5240960

IN TE VULLEN DOOR DE ONDERZOEKER(S)

Lengte in cm

Bio-impedantiemeter (weegschaal):

Gewicht in kg kg

BMI

% Spiermassa %

% Vetmassa %

Niveau visceraal vet

Bloeddrukmeter:

Bovendruk mm Hg

Onderdruk mm Hg

Hartfrequentie slagen per minuut

Saturatiemeter:

Saturatie %

Knijpkrachtmeter:

Knijpkracht in kg kg

Appendix C

Procesevaluatie GO Noord!

Vragen voor initiatiefnemers

Open vragen

1. We zijn geïnteresseerd in uw indruk van het GO Noord project als geheel. Welk cijfer zou u aan het project geven (van 1 heel slecht tot 10 heel goed)?

.....

2. Wat zijn goede punten van GO Noord?

.....
.....
.....

3. Wat zijn verbeterpunten voor GO Noord?

.....
.....
.....

4. Zijn er dingen die het lastig of minder makkelijk maken om als initiatiefnemer deel te nemen aan GO Noord? Zo ja, welke zijn dat?

.....
.....
.....

5. Wat denkt u dat mogelijke belemmeringen zijn voor de uiteindelijke doelgroep als u denkt aan GO Noord in het geheel én aan specifieke initiatieven?

.....
.....
.....

6. Hieronder kunt u eventuele extra opmerkingen noteren.

.....
.....
.....

Vragen met betrekking tot de *eigen inbreng* van de initiatiefnemers

7. Ik kreeg voldoende ruimte om bij te dragen aan de ontwikkeling van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Ik kreeg voldoende verantwoordelijkheden bij de ontwikkeling en het uitwerken van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Er is voldoende naar mijn mening gevraagd bij de ontwikkeling en het uitwerken van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ik heb het idee dat mijn mening voldoende in overweging is genomen

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen met betrekking tot de *aansluiting* bij de doelgroep

11. Ik had het idee dat de doelgroep het initiatief interessant vond

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. De doelgroep had naar mijn mening voldoende kennis en vaardigheden om deel te nemen aan / gebruik te maken van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Het initiatief is naar mijn mening opgezet op een manier die aansluit bij de behoeften van de doelgroep

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Het voor het initiatief gebruikte communicatiemateriaal sluit aan bij de doelgroep

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen met betrekking tot de *haalbaarheid* van de initiatieven en het project.

15. Ik vond het nemen van dit soort initiatieven belangrijk

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Ik vond het meewerken aan dit project belangrijk

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Ik heb het gevoel dat mijn bijdrage gewaardeerd werd

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

18. Ik heb voldoende kennis en vaardigheden voor dit soort initiatieven

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

19. Ik heb voldoende steun van de projectgroep (facilitators) ontvangen bij de opzet van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. De communicatie met de projectgroep was goed

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Het was bij het initiatief duidelijk wie welke taken had

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. Ik vond de taakverdeling goed

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Ik voelde me verantwoordelijk voor het slagen van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Ik vind dat het initiatief goed past in de wijk

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Er was naar mijn mening voldoende draagvlak voor het slagen van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Er was naar mijn mening voldoende draagvlak voor het slagen van het project

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

27. Er was voldoende tijd voor de opzet en uitvoering van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

28. Er was voldoende ruimte voor de opzet en uitvoering van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

29. Er was voldoende geld voor de opzet en uitvoering van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

30. Er waren voldoende materialen voor de opzet en uitvoering van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

31. Er was goede samenwerking met andere partijen bij de opzet en uitvoering van het initiatief

Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	nvt
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vragen met betrekking tot de *duurzaamheid* van de initiatieven en het project.

32. Het initiatief (of het resultaat ervan) bestaat nog steeds

Ja

Nee

33. De doelgroep maakt nog steeds gebruik van (het resultaat van) het initiatief

Ja

Nee

34. Ik verwacht dat het initiatief een vast onderdeel in de wijk blijft

Helemaal
mee oneens

Mee oneens

Niet mee eens,
niet mee oneens

Mee eens

Helemaal
mee eens

nvt

35. Ik verwacht dat de doelgroep gebruik blijft maken van het initiatief

Helemaal
mee oneens

Mee oneens

Niet mee eens,
niet mee oneens

Mee eens

Helemaal
mee eens

nvt

36. Ik verwacht dat de uit doelgroep nieuwe, dergelijke initiatieven zullen komen

Helemaal
mee oneens

Mee oneens

Niet mee eens,
niet mee oneens

Mee eens

Helemaal
mee eens

nvt

Appendix D

Focusgroepen Go Noord!

2019

- Dit is een leidraad, de moderator zal deze niet strikt volgen. Kwalitatief onderzoek heeft een ‘open’ karakter. De interviewer springt in op hetgeen de respondent ter sprake brengt.
- Indien nodig doet de moderator aanpassingen aan de timing, de manier van formuleren en vragen overslaan of toevoegen etc., er wordt altijd vastgehouden aan de onderzoeksdoeleinden.
- Bij alle vragen wordt doorgevraagd om hiermee de “waarom” vraag te kunnen beantwoorden. Al zullen we de waarom-vraag liefst zo min mogelijk letterlijk stellen omdat dit rationele en defensieve antwoorden KAN antwoorden.
- Doorvragen zijn optioneel en bedoeld als hints voor de moderator mochten deze nog niet aan bod komen.
- Toestemmingsformulieren dienen voorafgaand aan het onderzoek te worden ingevuld en ondertekend.

Gespreksleidraad (excl. pauze)

Introductie (5min)

- Kort voorstelrondje (namen papiertje), werkzaam bij Go Noord!
 - Wat is uw naam?
 - Sinds wanneer bent u betrokken bij Go Noord?
 - In welke hoedanigheid bent u betrokken?
- Tutoyeren of juist niet?
- Toelichting op onderzoek: geen goede of foute antwoorden, niet door elkaar praten, niet met elkaar eens hoeven zijn, sturing door gespreksleider ivm bespreken aantal onderwerpen, toilet, korte pauze halverwege, weglopen ivm telefoon, etc.
- Verdere verloop onderzoek: audiorecorder, verslaglegging, input interventie, anonimiteit, etc.
- Opwarmvraag: Hoe lang was u vandaag onderweg om hier te komen en met welk vervoersmiddel?

Go Noord! positieve punten (15min)

Gespreksleider: Nou leuk om te horen hoe jullie hier allemaal zijn gekomen vandaag. Go Noord is natuurlijk een initiatief wat zich richt op een gezonder Leiden Noord dus goed om te horen dat jullie Dan gaan we nu verder over Go Noord zelf en uw persoonlijke ervaringen met de Go Noord projecten.

- *Wat was dan voor u de reden om u persoonlijk in te gaan zetten voor Go Noord?*
 - Doorvragen: hoe bent u bij Go Noord! terecht gekomen?
 - Via advertentie, via/via, media?
 - Was het u gelijk duidelijk wat Go Noord inhield?
 - Zo nee: hoe heeft u hier informatie over verkregen? Via wie?
 - Was het u duidelijk wat de doelstelling van Go Noord is?
 - Was/is de doelstelling van Go Noord om de gezondste wijk van Leiden te worden belangrijk voor u om betrokken te raken?
 - Was u voorafgaand al bezig met deze thema's?
 - Bent u hier nu meer mee bezig door Go Noord?
- *Wat zijn volgens u goede punten aan Go Noord?*
 - Sterke punten? voorbeelden
 - Doorvragen: waar heeft dit mee te maken?
 - activiteiten
 - Medewerkers
 - Deelnemers – ideeën
 - Locatie
 - Kosten

- Hoe onderscheid Go Noord zich van andere organisaties of projecten binnen Leiden of misschien wel de wijk?
- Doorvragen: waarom zijn juist deze aspecten belangrijk voor Go Noord?
- Worden de goede kanten genoeg benadrukt op dit moment?
- Zijn mensen in uw omgeving, dus in de wijk, denkt u bewust van de voordelen van Go Noord?
 - Waarom niet? Geen informatie? Geen zin?

Go Noord! verbeterpunten/belemmeringen (15min)

- *Heeft u het idee dat de activiteiten die momenteel georganiseerd worden aansluiten op de interesses van de doelgroep (de wijkbewoners)*
 - Wordt er gebruik gemaakt van kennis en vaardigheden vanuit de wijk?
 - In hoeverre wordt en gebruik gemaakt van de ideeën en inbreng van wijkbewoners?
 - In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van het draagvlak uit de wijk?
- *Wat zijn volgens u punten waar Go Noord zich op dit moment op zou kunnen verbeteren?*
 - Waar komt het door dat Go Noord op deze punten voor u beter zou kunnen?
 - Duurzaamheid niet optimaal?
 - Verantwoordelijkheid (wijkbewoners, initiatiefnemers, derden)
 - Wordt er momenteel gewerkt om de verbeter punten aan te pakken?
 - Is iedereen zich bewust van deze punten?
- *Wat zijn op dit moment de duidelijkste belemmeringen voor initiatieven en/of (deel)projecten binnen Go Noord?*
 - Waardoor ontstaan die belemmeringen?
 - Bij wie ligt daarvoor volgens u de verantwoordelijkheid
 - Is dit duidelijk voor iedereen?

Go Noord! communicatie/relaties/ begeleiding (20)

- *Hoe vindt u de communicatie binnen Go Noord verlopen?*
 - Wat is hier fijn/ niet fijn aan?
 - Wordt er goed geluisterd naar ideeën van verschillende partijen?
 - Hoe vindt u de begeleiding vanuit de klankbordgroep
 - Projectleider/ projectmedewerker?
 - Hoe vindt u de communicatie naar de deelnemers verlopen?
 - Weten zij voldoende wat er speelt in de wijk?
 - Weten zij bij wie ze terecht kunnen met vragen of ideeën?
 - Zijn zij over het algemeen bekend met de organisatie/verantwoordelijke van Go Noord?
 - Wordt er genoeg geluisterd naar de wijkbewoners?
 - Hoe vindt u de communicatie met partners lopen?
 - Sleutelpartijen: gemeente, Libertas, GGD, consultants?
- *Is het duidelijk bij wie welke taken/verantwoordelijkheden liggen?*
 - Weet u wat uw verantwoordelijkheden zijn?
 - Weet u wat de rol is van de andere verantwoordelijken:
 - Klankbordgroep

- Initiatiefnemers/ vrijwilligers
 - Begeleiding tijdens initiatieven/ (deel)projecten?
- Deelnemers? – weten zij hun rol?

- *En dan om te eindigen: hoe ziet u de duurzaamheid van Go Noord?*
 - Is verduurzamen binnen uw optiek mogelijk?
 - Wie of wat is hiervoor nodig?
 - Fondsen
 - Initiatiefnemers/ vrijwilligers
 - Wijkbewoners

Afsluiting (5min)

Bedanken, verder verloop onderzoek, contactgegevens onderzoekers.